

Vysoká škola ekonomická v Praze (VŠE)

Fakulta mezinárodních vztahů

Středisko mezinárodních studií Jana Masaryka

Hlavní specializace: Mezinárodní politika a diplomacie

Název diplomové práce:

EKONOMICKÉ FÓRUM OBSE

Autor:

Mariana Svobodová

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Zdeněk Matějka

2007

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Zdeňku Matějkovi, vedoucímu diplomové práce, za jeho cenné rady a trpělivost, a pracovníkům Pražské kanceláře sekretariátu OBSE, zvláště paní Alici Němcové, za ochotné poskytnutí materiálů a informací k danému tématu.

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma Ekonomické fórum OBSE zpracovala samostatně a použitou literaturu s dalšími prameny uvedla v seznamu literatury.

V Praze dne.....

Dokumentační záznam

Autor	Mariana Svobodová	
Název práce	Ekonomické fórum OBSE	
Fakulta	Mezinárodních vztahů	
Specializace vedlejší	Studia zemí německé jazykové oblasti	
Rok obhajoby	2007	
Počet stran	93	
Počet příloh	4	
Vedoucí práce	JUDr. Zdeněk Matějka	
Zadavatel	Vysoká škola ekonomická, Fakulta mezinárodních vztahů	
Období	Letní semestr 2006/ 2007	
Anotace	Diplomová práce se zabývá vývojem Ekonomického fóra Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě za celou dobu jeho existence. Dále se detailně zaměřuje na 11. Ekonomické fórum z roku 2003. Na podrobné analýze objasňuje jeho zapojení do mezinárodního kontextu na základě srovnání s Organizací spojených národů a s Evropskou unií.	
Klíčová slova	Evropa Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě/ OBSE Organizace spojených národů/ OSN Evropská unie/ EU Ekonomické fórum Nezákonné obchodování	
	Místo uložení	Signatura
		Známka

Obsah

Úvod.....	7
1. Struktura organizace a pozice ekonomické dimenze v jejím rámci	9
1.1 OBSE – základní charakteristika organizace.....	9
1.2 OBSE – struktura organizace	9
1.2.1 Negociační orgány OBSE	10
1.2.2 Operační struktura a instituce OBSE.....	11
1.2.3 Orgány fungující v rámci OBSE, jejichž členy je pouze část členské základny OBSE	11
1.3 Zařazení ekonomické dimenze do struktury OBSE.....	12
1.4 Vývoj ekonomické spolupráce	12
2. Další ekonomická fóra v Evropě.....	14
2.1 Světové ekonomické Forum (World Economic Forum).....	14
2.2 Ekonomické fórum zemí jihovýchodní Evropy (Southeast Europe Economic Forum).....	15
2.3 Švýcarské ekonomické fórum (Swiss Economic Forum)	16
2.4 Německé ekonomické fórum (Economic Forum Deutschland).....	16
2.5 Frankofonní ekonomické fórum (Forum Francophone Affaires).....	17
3. Historický vývoj ekonomické dimenze před vznikem Ekonomického fóra	17
4. Historie konání Ekonomického fóra	19
4.1 „1. Ekonomické fórum“ – rok 1993.....	19
4.2 „2. Ekonomické fórum“ – rok 1994.....	19
4.3 „3. Ekonomické fórum“ - rok 1995.....	20
4.4 „4. Ekonomické fórum“ – rok 1996.....	20
4.5 „5. Ekonomické fórum“ – rok 1997.....	21
4.6 „6. Ekonomické fórum“ – rok 1998.....	21
4.7 „7. Ekonomické fórum“ – rok 1999.....	21
4.8 „8. Ekonomické fórum“ – rok 2000.....	22
4.9 „9. Ekonomické fórum“ – rok 2001.....	23
4.10 „10. Ekonomické fórum“ – rok 2002.....	23
4.11 „11. Ekonomické fórum“ – rok 2003.....	23
4.12 „12. Ekonomické fórum“ – rok 2004.....	24
4.13 „13. Ekonomické fórum“ – rok 2005.....	24
4.14 „14. Ekonomické fórum“ – rok 2006.....	25
4.15 Zvyšování důležitosti ekonomické dimenze v průběhu historie EF	25
5. TÉMATA 11. EKONOMICKÉHO FÓRA.....	27
5.1 Úvod do problematiky.....	27
5.2 Porovnání mezinárodních organizací	29
5.2.1 Evropská unie	29
5.2.2 Organizace spojených národů.....	29

5.2.3 Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě.....	30
5.3 Pojem „Nezákon­né obchodování s lidmi“ (Trafficking in human beings).....	31
5.4 Pojem „Nezákon­ný obchod s drogami“ (Trafficking in drugs)	34
5.5 Pojem „Nezákon­ný obchod s malými a lehkými zbraněmi“ (Trafficking in small arms and light weapons).....	34
6. CASE STUDY – „Nezákon­né obchodování s lidmi“ v pojetí OBSE	36
6.1 <i>Instituce v rámci OBSE</i>	36
6.1.1 Úřad pro demokratické instituce a lidská práva (Office for Democratic Institutions and Human Rights – ODIHR)	36
6.1.2 Zvláštní zmocněnec pro boj proti nezákon­nému obchodu s lidmi (Special Representative on Combating Trafficking in Human Beings)	38
6.2 <i>Aktiv­ity OBSE v problematice „Nezákon­ného obchodování s lidmi“</i>	39
6.2.1 Defini­ce OBSE.....	39
6.2.2 Akční plán pro boj proti nezákon­nému obchodování s lidmi (Action plan to Combat Trafficking in Human Beings)	41
6.2.3 Boj proti nezákon­nému obchodu s dětmi (Combating Trafficking in Children).....	43
6.2.4 Úmluva o právech dítěte (Convention on the Rights of the Child)	47
6.2.5 Boj proti nezákon­nému obchodování s lidmi, obzvláště se ženami a dětmi, Pre­vence – Ochrana – Soudní stíhání (Combating Trafficking in Human Beings, especially Women and Children, Prevention – Protection – Prosecution)	48
6.3 <i>Krátké hodnocení přístupu OBSE</i>	49
7. CASE STUDY – „Nezákon­né obchodování s lidmi“ v pojetí OSN.....	49
7.1 <i>Instituce v rámci OSN</i>	49
7.1.1 Úřad Vysokého komisaře pro uprchlíky (United Nations High Commissioner for Refugees - UNHCR)	49
7.1.2 Úřad OSN pro drogy a kriminalitu (United Nations Office on Drugs and Crime - UNODC) ..	50
7.1.3 Dětský fond OSN (International Child Development Centre - UNICEF)	50
7.1.4 Rozvojový fond OSN pro ženy (United Nations Development Fund for Women - UNIFEM) ..	50
7.1.5 Mezinárodní organizace práce (International Labour Organization - ILO)	50
7.1.6 Světová zdravotnická organizace (World Health Organization - WHO)	50
7.2 <i>Aktiv­ity OSN zaměřené proti nezákon­nému obchodování s lidmi</i>	51
7.2.1 Přístup OSN.....	51
7.2.2 Programu OSN pro potlačování nezákon­ného obchodu s lidmi (UN Global Programme against Trafficking in Human Beings)	53
7.2.3 Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (UN Convention against Transnational Organized Crime).....	55
7.2.4 Úmluva o prevenci, potlačování a trestání nezákon­ného obchodu s lidmi, obzvláště ženami a dětmi (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, especially Women and Children)	56
7.3 <i>Krátké hodnocení přístupu OSN</i>	59
8. CASE STUDY – „Nezákon­né obchodování s lidmi“ v pojetí Evropské unie	60
8.1 <i>Specifi­ka Evropské unie</i>	60
8.2 <i>Historický přehled aktiv­it EU</i>	60
8.3 <i>Legislativa EU</i>	62
8.3.1 Přehled legislativních kroků EU.....	62
8.3.2 Smlouva o Evropské unii	63
8.3.3 Tamperská deklara­ce	64
8.3.4 Bruselská deklara­ce	65
8.3.5 EUROPOL	68
8.3.6 EUROJUST.....	68
8.3.7 Azylové právo v rámci EU	69

8.4 Programy financované Evropskou komisí.....	69
8.4.1 STOP II	69
8.4.2 DAPHNE II.....	70
8.4.3 AGIS	71
8.5 Krátké hodnocení přístupu Evropské unie	71
9. Srovnání přístupu jednotlivých organizací k problematice nezákonného obchodování s lidmi.....	72
Závěr	77
Seznam použité literatury	79
<i>Dokumenty</i>	<i>79</i>
a) Oficiální dokumenty OBSE.....	79
b) Dokumenty jiných mezinárodních organizací.....	81
<i>Internetové zdroje a CD ROM</i>	<i>81</i>
Přílohy.....	83
<i>PŘÍLOHA 1 – Seznam použitých zkratk</i>	<i>84</i>
<i>PŘÍLOHA 2 – Struktura organizace a instituce.....</i>	<i>86</i>
<i>PŘÍLOHA 3 – „Chairman´s Summary“ z 1. Ekonomického fóra roku 1993.....</i>	<i>87</i>
<i>PŘÍLOHA 4 – „Chairman´s Summary“ z 11. Ekonomického fóra roku 2003.....</i>	<i>91</i>

Úvod

Pro svou diplomovou práci jsem si vybrala téma Ekonomické fórum (EF) hlavně z toho důvodu, že již třetím rokem pracuji v Pražské kanceláři Sekretariátu Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě a mou hlavní pracovní náplní je pomoc při organizaci Ekonomického fóra. Po celou dobu sleduji dění v této organizaci, přemýšlím nad diskutovanými tématy, a ráda bych tyto své poznatky zprostředkovala ve své práci.

OBSE není ekonomickou organizací, avšak vzhledem k jejímu komplexnímu přístupu k bezpečnostním otázkám je pro ni aktivita v rámci ekonomické dimenze neopomenutelnou součástí. Organizace vychází z předpokladu, že ekonomická a ekologická solidarita a spolupráce může výrazně přispět k míru, prosperitě a stabilitě států. A naopak, ekonomické a ekologické problémy často vyvolávají konflikty a rozepře mezi státy. Proto je pro OBSE nezbytné se ekonomickými otázkami zabývat. Jedním z nejdůležitějších nástrojů je právě Ekonomické fórum.

Na otázku, zda je Ekonomické fórum pro organizaci nepostradatelné a zda má klíčový mezinárodní význam, existuje mnoho názorů. Já osobně se domnívám, že Ekonomické fórum sice mezinárodně nepostradatelné není, ale svůj význam rozhodně má. Sdružuje ve svém rámci státy, které by za jiných okolností u jednoho stolu nejednaly, a to je již samo o sobě obrovským přínosem.

Ve své práci nejprve načrtnu vývoj Ekonomického fóra za celou dobu jeho existence, následně se zaměřím detailně na 11. Ekonomické fórum a pokusím se na podrobné analýze objasnit jeho zapojení do mezinárodního kontextu na základě srovnání s Organizací spojených národů a s Evropskou unií.

Problematika 11. EF se skládá ze tří okruhů (Nezákonné obchodování s lidmi, drogami a zbraněmi), z nichž by každý sám o sobě stál za důkladnou analýzu. Není však možné v rozsahu diplomové práce obsáhnout tuto problematiku celou, vybrala jsem si proto pouze tematiku nezákonného obchodování s lidmi. Té se budu věnovat detailně z pohledu výše zmíněných tří organizací.

V první části práce se věnuji převážně historickým faktům ohledně Ekonomického fóra a OBSE v obecné rovině. Pro pochopení aktivit OBSE je nutné pochopit její strukturu a používané nástroje, jinak není možné srovnávat ji s jinými organizacemi. Dále se věnuji stručně popisu činnosti druhých dvou organizací, aby čtenář mohl porovnat jejich aktivity a jejich těžiště zájmu. Tento stručný přehled

slouží jako podklad pro následnou komparaci přístupů organizací a porovnání jejich aktivit a výsledků. Na samý závěr se vracím zpět k tématu své práce, k Ekonomickému fóru. K jeho efektivnosti, významu v mezinárodním hledisku a možnostem jeho budoucího vývoje.

Při psaní své práce jsem vycházela z původních materiálů OBSE, protože mi bylo poskytnuto tzv. badatelské místo v rámci Pražské kanceláře OBSE a přístup do archivů organizace. K problematice OBSE jsem tudíž informace získala převážně z publikací dostupných v knihovně a archivu Pražské kanceláře OBSE v Praze. V případě druhých dvou organizací vycházím především z dokumentů dostupných v elektronické podobě na internetu.

K tématice Ekonomického fóra OBSE ještě nebyla vydána komplexní publikace, proto jsem informace čerpala hlavně z oficiálních zpráv z jednotlivých konferencí a dokumentů z následných schůzek. Ve své práci jsem dostupné dokumenty zmíněných tří organizací analyzovala a hledala souvislosti mezi nimi.

Cílem mé práce je vedle komplexního shrnutí tematiky Ekonomického fóra srovnání přístupu organizací k tomuto tématu a sepsání nejdůležitějších dokumentů a kroků, které zmíněné organizace v tomto ohledu vydávají a podnikají. Cílem práce není seřazení organizací od nejúspěšnější k nejméně úspěšné. To považuji za příliš povrchní, vzhledem k tomu, že každá z nich sleduje problém z trochu jiného úhlu pohledu, podniká jiné kroky a využívá jiných nástrojů.

1. Struktura organizace a pozice ekonomické dimenze v jejím rámci

1.1 OBSE – základní charakteristika organizace

Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE, OSCE) je v současné době největší existující regionální bezpečnostní organizací. Sdružuje 56 států z kontinentální Evropy, Kavkazu, Střední Asie a Severní Ameriky, které spolupracují se středomořskými a asijskými partnery. OBSE tvoří součást euro-atlantické bezpečnostní architektury a je regionálním bezpečnostním ujednáním dle hl. VIII Charty OSN.

OBSE se zaměřuje hned na několik rovin řešení otázek bezpečnosti a stability. Jsou jimi následující dimenze: politicko-vojenská, lidsko-právní a ekonomicko-environmentální. OBSE se vyvinula ve fórum pro politický dialog. Hlavními oblastmi zájmu organizace jsou prevence konfliktů, včasné varování před nimi, zvládání krizí a postkonfliktní rehabilitace, ve které patří OBSE mezi absolutní špičku na mezinárodní úrovni. Dále OBSE poskytuje řadě zemí, zejména na Balkáně, Kavkazu a ve Střední Asii, podporu při budování demokracie a právního státu.

1.2 OBSE – struktura organizace¹

Na základě popisu struktury organizace bych ráda ukázala pozici ekonomické dimenze, její význam a rozsah v rámci aktivit OBSE.

OBSE disponuje negociačními a rozhodovacími orgány, které projednávají politicky závazná rozhodnutí a závazky pro účastnické státy OBSE. Rozhodnutí jsou přijímána konsensem, případně metodou „konsensus mínus jeden“. To do značné míry omezuje flexibilitu jednání organizace a zpomaluje procesy uvnitř organizace, protože dosažení konsensu není jednoduché a může vést až k jistému stylu vydírání ze strany států zastávajících menšinový názor. Na druhé straně ale tento princip odráží kooperativní přístup organizace k bezpečnosti a zajišťuje to, že všechny účastnické státy mají stejný statut.

¹ OSCE: *OSCE Handbook 2002*, 3. vydání, Vienna: OSCE Secretariat, 2002, ISBN 3-902107-00-6, s. 30 - 40

1.2.1 Negociační orgány OBSE

Summit: Summit je periodické setkání hlav států nebo vlád účastnických států OBSE. Přijímá rozhodnutí na nejvyšší politické úrovni, ustanovuje principy a poskytuje základní orientaci a směřování činnosti organizace.

Ministerská rada: Ministerská rada je druhým nejvyšším rozhodovacím orgánem OBSE. Tvoří ji ministři zahraničních věcí účastnických států OBSE. Schází se jednou ročně, v době mezi summity OBSE. Ministerská rada projednává relevantní otázky OBSE, reviduje a hodnotí její aktivity a přijímá příslušná rozhodnutí.

Stálá rada : Stálá rada je pravidelný politický konzultační a rozhodovací orgán projednávající všechny otázky související s OBSE. Je odpovědna za každodenní agendu OBSE. Jejími členy jsou stálí představitelé účastnických států OBSE na úrovni velvyslanců. Schází se jednou týdně.

Vysoká rada: Vysoká rada byla zřízena jako přípravný, implementační a rozhodovací orgán pro účely setkávání politických ředitelů resortů zahraničí k přípravné práci a implementaci rozhodnutí Ministerské rady. Od roku 1997 přešla část práce na Stálou radu. **Vysoká rada se nyní schází jednou ročně v Praze jako tzv. Ekonomické fórum (dále EF).**

Fórum pro bezpečnost a spolupráci: Fórum pro bezpečnost a spolupráci je jednacím, konzultačním a rozhodovacím orgánem zastoupeným stálými představiteli účastnických států OBSE.

Zaměřuje se především na:

- a) jednání o kontrole zbrojení, odzbrojení a budování důvěry a bezpečnosti
- b) spolupráci v otázkách bezpečnosti
- c) další snižování rizik konfliktů
- d) implementaci dohodnutých opatření.

Úřadující předseda: Rozhodovací proces organizace je koordinován Úřadujícím předsedou OBSE (Chairman in Office – CiO). Ten je odpovědný za vytváření agendy a za organizování činnosti jednacích a rozhodovacích orgánů OBSE. Úřadující předseda má exekutivní odpovědnost za chod organizace a koordinuje její veškeré aktuální

aktivity. Úřadující předseda funguje na bázi rotačního principu a mění se jednou ročně. Úlohu úřadujícího předsedy přebírá ministr zahraničních věcí dané předsednické země.

1.2.2 Operační struktura a instituce OBSE

Generální tajemník OBSE: V současnosti tuto funkci zaujímá Francouz Marc Perrin de Brichambaut.

Sekretariát OBSE

Kancelář generálního tajemníka OBSE

Středisko pro předcházení konfliktům

Odbor pro řízení a finance

Odbor lidských zdrojů

Koordinátor ekonomických a ekologických aktivit OBSE

Pražská kancelář OBSE

Úřad pro demokratické instituce a lidská práva (ODIHR)

Vysoký komisař pro národnostní menšiny (HCNM)

Představitel pro svobodu médií (RFM)

Parlamentní shromáždění OBSE (PA)

Smírčí a arbitrážní soud (CCA)

1.2.3 Orgány fungující v rámci OBSE, jejichž členy je pouze část členské základny OBSE

Společná konzultativní skupina (JCG): Projednává otázky spojené s plněním ustanovení Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách (S-KOS).

Konzultativní komise otevřeného nebe (OSCC): Projednává otázky spojené s plněním ustanovení Smlouvy o Otevřeném nebi (SON).

Stálé mise a zastoupení OBSE:

Podstatnou součástí organizace tvoří Stálé mise a zastoupení OBSE. Jsou hlavním nástrojem OBSE pro dlouhodobou prevenci konfliktů, zvládání krizí a postkonfliktní obnovu v jejím regionu. Mandáty, velikosti a aktivity jednotlivých misí se liší podle stávajících požadavků a podmínek dané země. V současné době mise a jiné stálé aktivity OBSE fungují v následujících zemích: Albánie, Arménie, Ázerbajdžán, Bělorusko, Bosna a Hercegovina, Černá hora, Chorvatsko, Gruzie, Kazachstán, Kyrgyzstán, Srbsko, Kosovo, Makedonie (FYROM), Moldávie, Tádžikistán, Turkmenistán, Uzbekistán, Ukrajina.

1.3 Zařazení ekonomické dimenze do struktury OBSE

V rámci OBSE spadá Ekonomické fórum do ekonomické a ekologické dimenze činnosti organizace. Součástí této oblasti je dále sledování ekonomického a ekologického vývoje zúčastněných států s cílem vyvarovat se každé hrozby konfliktu, usnadňování formulace ekonomických a ekologických politik a iniciativ k vytváření bezpečného prostředí v zemích v rámci OBSE, zvláště v těch s tranzitivními ekonomikami. K formulacím daných politik přispívá organizování konferencí a seminářů s ekonomickou a ekologickou tematikou, vytváření kontaktů se zainteresovanými organizacemi a artikulace zájmů a potřeb zúčastněných států.

Hlavními instrumenty ekonomické a ekologické dimenze jsou semináře na témata související s danou problematikou, implementační meetingy a jednou ročně pořádané Ekonomické fórum.

Koordinátor ekonomických a environmentálních aktivit OBSE je se svými spolupracovníky zodpovědný za organizaci seminářů zaměřených na zmíněnou problematiku, kterou se zabývá i Ekonomické fórum.

1.4 Vývoj ekonomické spolupráce

Otázky ekonomické spolupráce byly nastoleny již v Závěrečném aktu z roku 1975, významněji se jimi však organizace začala zabývat až po Pražské schůzce Rady ministrů v lednu 1992, kdy bylo rozhodnuto o vytvoření tzv. Ekonomického fóra v rámci Výboru vysokých zmocněnců (od roku 1994 přejmenován na Vysokou radu). Hlavním polem působnosti se stalo sledování a podpora přechodu a vývoje tranzitivních ekonomik k tržní ekonomice a budování demokracie v těchto zemích.

Druhý Helsinský summit upravil v Helsinském dokumentu z roku 1992 náležitosti Ekonomického fóra. Ekonomické fórum má svou činností podporovat již probíhající aktivity v této oblasti, kterými se zabývají takové instituce jako Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD), Evropská investiční banka, Evropská banka pro obnovu a rozvoj (EBRD) a zejména Evropská hospodářská komise OSN (UNECE).

Ekonomické fórum se schází jako Vysoká rada, aby politicky stimulovalo dialog o bezpečnosti, přechodu k tržní ekonomice a demokracii ve sledovaných zemích. Do diskuze v rámci EF se zapojují nejen orgány OBSE, ale i organizace, které v dané oblasti vyvíjejí svou činnost, nevládní organizace, specializované firmy, příslušná ministerstva, odborníci z ekonomického výzkumu a specialisté na dané otázky.

Setkání se konají jednou ročně v Praze a ve Vídni, trvají zhruba týden a zaměřují se na dvě nebo tři specifická témata.

Funkcí Ekonomického fóra je nejen určování cílů a závazků pro členské státy, ale i sledování realizace daných závazků v oblasti ekonomiky, životního prostředí, vědy a technologie při současném sledování politických aspektů.

Ekonomické fórum není samostatnou institucí OBSE. V jeho rámci se sice setkávají političtí zástupci států a experti na danou problematiku, samo o sobě však nijak výrazně ekonomickou spolupráci v Evropě neovlivňuje. Úloha EF je výstižně vyjádřena v Helsinském dokumentu: „*podporovat existující činnost organizací a dávat politické impulsy*“.²

Ekonomická dimenze byla zpočátku ve srovnání s bezpečnostní problematikou a lidskou dimenzí spíše druhořadou oblastí v agendě OBSE. V roce 1996 na Lisabonském summitu bylo rozhodnuto o mandátu Koordinátora ekonomických a environmentálních aktivit, což ekonomickou dimenzi OBSE velmi posílilo. Koordinátor je mimo jiné pověřen spoluprací s mezinárodními organizacemi činnými v ekonomické oblasti, což je pro organizaci, působící na bázi doporučení bez možnosti aplikovat sankce, nepostradatelné.³

² Conference on Security and Co-operation in Europe: *Final Act*, Helsinki, 1975, dostupné z: http://www.amo.cz/soubory/knihovna_dokumentu/helsinki_final_act.pdf (20.10.2006)

³ OSCE: *OSCE Handbook 2002*, 3. vydání, Vienna: OSCE Secretariat, 2002, ISBN 3-902107-00-6, s. 134-135

2. Další ekonomická fóra v Evropě

Ekonomické fórum OBSE zaujímá své významné postavení mezi mnoha dalšími ekonomickými fóry po celém světě, ačkoliv o něm veřejnost není tolik informována a jeho průběh není v takové míře sledován médii. OBSE pojímá ekonomickou dimenzi z jiného úhlu pohledu než ostatní organizace, jde svou vlastní cestou.

Nyní bych se ráda stručně zmínila o dalších ekonomických fórech probíhajících v Evropě, abych poukázala na různé oblasti aktivit, kterými se zabývají. Mnoho aktivit se v globálním měřítku s aktivitami OBSE překrývá. OBSE se však ve většině případů zabývá jinou geografickou oblastí, jejím těžištěm zájmu je jihovýchodní Evropa, střední Asie, Kavkaz a Balkán. Témata jsou tudíž často shodná, aktivity se liší v oblastech zájmu.

2.1 Světové ekonomické Forum (*World Economic Forum*)⁴

Setkávání v rámci Světového ekonomického fóra probíhá každý rok v lednu ve švýcarském Davosu. V jeho rámci diskutují nejvyšší představitelé hospodářského, politického a společenského života.

Počátky ekonomického fóra sahají až do roku 1969. Roku 1971 vznikla tzv. „European Management Conference“, která byla roku 1987 přejmenována na „Ekonomické fórum“. První ročník Ekonomického fóra byl opravdovým úspěchem a díky pokračující světové globalizaci získávalo fórum stále více na významu. Postupem času se rozvinula úzká spolupráce s mezistátními institucemi, jakými jsou například Světová obchodní organizace (WTO), Světová banka (WB) či Mezinárodní měnový fond (IMF).

Členy Ekonomického fóra se mnohou stát pouze hospodářské subjekty s dostatečným ročním obratem nebo s významným hospodářským vlivem. Vedle pravidelného každoročního setkání se uskutečňují i setkání regionální; například „Central and Eastern European Summit“ v Salzburgu, později přejmenovaný na „European Economic Summit“.

Na setkání ve švýcarském Davosu jsou diskutována hlavně témata celosvětového významu, která mají sloužit ke zlepšení stavu světa. Setkání se účastní kolem 2000

⁴Informace dostupné z: <http://www.weforum.org/en/about/index.htm> (20.10.2006)

účastníků ze všech oblastí veřejného života. Čínská lidová republika pořádá jako protiváhu zimnímu setkání v Davosu setkání letní.

V rámci Světového ekonomického fóra je vyvíjeno mnoho různých iniciativ. První z nich je zřízení institutu pro partnerství a vládnutí (Global Institute for Partnership and Governance). Jeho hlavním úkolem je řešení globálních a regionálních problémů, ve kterých je třeba poskytnout postiženým státům pomoc a podporu. Dalšími z iniciativ jsou například globální zdravotní pomoc, internetové vzdělávání, ochrana životního prostředí, zásobování regionů vodou, potírání korupce nebo Rada sta vůdčích osobností k rozvíjení dialogu mezi západní civilizací a islámskými zeměmi.

Činnost Světového ekonomického fóra vyvolává stále nové vlny demonstrací a kritiky. Ekonomické fórum je nazíráno jako „symbol kapitalismu“, a v rámci protestu je dokonce organizováno další fórum, které se zabývá problémy globalizace.

Podle mého názoru jednoznačně převládají pozitivní stránky fóra. Pouze v jeho rámci se v takovém měřítku setkávají zástupci hospodářského, politického a kulturního života, díky téměř neustalé přítomnosti médií podléhají jednání veřejné kontrole. V jeho rámci již bylo dosaženo mnoha úspěchů.

2.2 Ekonomické fórum zemí jihovýchodní Evropy (Southeast Europe Economic Forum)⁵

Základnu tohoto mezinárodního fóra tvoří střední podniky, které hrají klíčovou roli v transformačním procesu zemí jihovýchodní Evropy. Díky své velikosti a adaptabilitě budou v budoucnosti nejen velkým zdrojem pracovních příležitostí, ale i nositelem inovačních metod. Rozvoj dynamických středních podniků pomáhá vytvářet stabilní sociální prostředí a zdravou tržní ekonomiku. Mezi hlavní výzvy tohoto ekonomického fóra patří rozvoj ekonomiky založené na znalostech, energetická efektivnost a obnovitelné zdroje, trh pracovních příležitostí a zaměstnanost v regionech, finanční trhy a budování dopravních sítí.

⁵ Informace dostupné z: <http://www.seeforum.org/> (20.10.2006)

2.3 Švýcarské ekonomické fórum (Swiss Economic Forum)⁶

Švýcarské ekonomické fórum se v posledních letech vyvinulo v jedno z nejvýznamnějších setkání perspektivních inovativních podnikatelů. Zasedání ve švýcarském Thunu se účastní více než 1200 účastníků z řad CEO (Chief Executive Officer) – předsedů dozorčích rad a generálních ředitelů, ředitelů z oblasti politiky a medií. Zasedání probíhá ve formě workshopů a přednášek.

V rámci Švýcarského ekonomického fóra je uděleno třem začínajícím podnikům prestižní ocenění Swiss Economic Award. Počet účastníků fóra se stejně jako jeho prestiž rok od roku zvyšuje. Účastníky fóra jsou především zástupci švýcarských podniků, každým rokem však přibývá zahraničních účastníků, především z Německa, Rakouska, Velké Británie a Spojených států amerických.

Fórum je významnou platformou pro získávání nových kontaktů, 64% účastníků tvoří právě nejvyšší představitelé firem. Při prezentacích menších a středních podniků jsou navazovány nové kontakty a uzavírány dohody. Součástí fóra je i vzdělávací program. Tématem roku 2005 byly například možnosti obchodování malých a středních podniků s Čínou.

2.4 Německé ekonomické fórum (Economic Forum Deutschland)⁷

Dále bych zmínila Německé ekonomické fórum, které by mohlo být, podle mého názoru, vzorem pro mnoho vnitrostátních ekonomických fór, protože zde dochází k výbornému propojení hospodářského a politického života. Podporována je zde hlavně spolupráce a společný postup německých podniků na celostátní úrovni. Tak zvaná „domácí strategie“ by měla pomoci ke zvyšování atraktivity německých podniků, k vytýčení vnějších hranic pro hospodářský růst a konkurenceschopnost, dále k většímu podílení se občanů na hospodářském životě, což by mělo vést ke zvýšení konkurenceschopnosti německé ekonomiky ve světě. Cílem ekonomického fóra je tedy vlastně vymezení kompetencí a rozdělení úloh mezi podniky, politiky a občany.

⁶Informace dostupné z: http://www.swisseeconomic.ch/Index.cfm?FK_ID=70 (20.10.2006)

⁷Informace dostupné z: <http://www.economic-forum-deutschland.de> (20.10.2006)

2.5 Frankofonní ekonomické fórum (Forum Francophone Affaires)⁸

Český národní výbor Frankofonního ekonomického fóra je členem Mezinárodního úřadu frankofonního ekonomického fóra (Bureau International du Forum Francophone des Affaires - BIFFA) se sídlem v Paříži. Jedná se o neziskovou organizaci založenou v roce 2002. Mezi její hlavní aktivity patří rozvíjení styků v oblasti obchodu, průmyslu, kultury a politiky v rámci všech zemí, které jsou součástí frankofonního společenství. V současnosti do frankofonního společenství patří 65 zemí na pěti kontinentech, více než 600 milionů spotřebitelů, 17% světového obchodu a 10,5% výroby. Mezi další priority této organizace patří posílení vzájemných vazeb mezi českým a frankofonním prostředím.

3. Historický vývoj ekonomické dimenze před vznikem Ekonomického fóra

Ekonomická a ekologická témata vždy patřila v rámci snahy o komplexní přístup k bezpečnostním otázkám do agendy OBSE.

V roce 1975 formulovaly státy, zúčastněné na Konferenci o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (KBSE), v Závěrečném helsinském aktu své snahy o vybudování spolupráce na poli obchodu, průmyslu, vědy a technologie a o podporu míru a prosperity nejen v rámci Evropy, ale v rámci celého světa jako celku.

Ekonomická a ekologická témata tvoří tzv. druhý koš opatření II. Jeho hlavním cílem druhého koše byla podpora ekonomických styků a obchodu mezi Východem a Západem. Dále se státy zavázaly k výměně a šíření vědeckých poznatků a k přijetí nutných opatření k harmonizaci ekologických aktivit.

V rámci Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě se na ekonomickou, vědeckou a ekologickou dimenzi specializovaly 3 meetingy. V roce 1980 proběhlo v Hamburgu vědecké fórum, v roce 1989 se v Sofii konalo setkání o ochraně životního prostředí, v roce 1990 se v Bonnu uskutečnila Konference o ekonomické spolupráci v Evropě. Všechna tato setkání byla předzvěstí toho, že bude v budoucnu třeba vytvořit pravidelná sezení zástupců států, aby se neztrácela kontinuita a aby bylo možné odsouhlasené body lépe prosazovat v praxi.

⁸ Informace dostupné z: www.frankofonie.cz (8.2.2006)

V Pařížské chartě pro novou Evropu, přijaté v listopadu roku 1990, vyjádřili vedoucí představitelé států svá rozhodnutí o vzájemné spolupráci v oblasti energie, transportu a turismu, s ohledem na ekonomický a sociální vývoj. Zejména přijali kroky k vytvoření příznivých podmínek pro ekonomický a racionální vývoj energických zdrojů. Tento krok poukázal na skutečnost, že by ekologické a ekonomické aktivity měly být podporovány vhodnými legislativními nástroji, aby byla zaručena jejich efektivní implementace. Tento problém je řešen v OBSE až do současnosti, protože účinné donucovací prostředky postrádá tato organizace i nadále.

Při setkání Rady ministrů v Praze v lednu 1992 bylo rozhodnuto o založení Ekonomického fóra v rámci Rady zmocněnců. Ekonomické fórum mělo vytvářet politické podněty pro dialog o ekonomických otázkách, praktický program pro vývoj tržních ekonomik a ekonomické spolupráce a podporovat aktivity jiných organizací zabývajících se obdobnými otázkami.

Rozhodlo se také, že se Ekonomické fórum bude konat pravidelně v Praze za účasti evropských a transatlantických organizací. Hlavními oblastmi jednání by mělo do budoucna být:

1. Poskytování politických stimulů pro jednání o přechodu k tržním ekonomikám.
2. Navrhování praktických prostředků k vytváření tržních ekonomik a ekonomické spolupráce.
3. Zaměření se na aktuální problémy.
4. Přispívání k zpracování zvláštních doporučení a následných aktivit.
5. Hodnocení implementace přijatých závazků zúčastněnými státy.⁹

Každému Ekonomickému fóru předchází soubor seminářů, aby zúčastněné státy měly možnost připravit se obsahově i takticky na následné EF.

Helsinský dokument z roku 1992 zahrnuje kapitolu VII o ekonomické spolupráci, ve které se státy zavázaly k následujícímu:

1. Zdůraznění podstatné role vědy a technologie v procesu udržitelného ekonomického a sociálního rozvoje. Zúčastněné státy se zavazují zintenzivnit spolupráci zvláště v oblasti, která se týká obyvatelstva a produkce země. To se týká především výzkumu životního prostředí, bio medicíny, zdravotnického výzkumu, nukleární bezpečnosti,

⁹ Informace dostupné z: <http://www.osce.org/eea/13052.html> (20.10.2006)

úspory energie a surovin, zemědělské a potravinové produkce a odstranění překážek mezinárodního obchodu.

2. Státy se zavazují ke sdílení vědeckých informací a znalostí k překonání technologických nedostatků při současné ochraně know-how a vlastnických práv.

Na Radě ministrů ve Stockholmu v prosinci 1992 bylo schváleno pokračování v poskytování politických stimulů pro přechod k tržím ekonomikám a bylo svoláno první Ekonomické fórum na březen 1993.¹⁰

4. Historie konání Ekonomického fóra¹¹

4.1 „1. Ekonomické fórum“ – rok 1993

„Přechod k demokratickým tržním ekonomikám“ (Transition process to democratic market economies)

Na 1. Ekonomickém fóru, které se konalo v Praze dne 17. a 18. března 1993 jako 20. setkání Rady zmocněnců, byly diskutovány klíčové elementy příznivého podnikatelského prostředí. Zdůrazněna byla hlavně úloha lidského faktoru v transformačním procesu a integrace ekonomických a ekologických faktorů v rámci agendy KBSE. Toto setkání se významně řídilo pokyny obsaženými v Helsinském dokumentu z roku 1992.¹²

Následné setkání Rady ministrů v Římě v prosinci 1993 schválilo trvalou podporu Ekonomickému fóru a následným aktivitám za pomoci Sekretariátu KBSE. V této souvislosti se Rada ministrů rozhodla jmenovat ekonomického experta, který se do budoucna má ekonomickými aspekty zabývat a koordinovat je.

4.2 „2. Ekonomické fórum“ – rok 1994

„Přechod k demokratickým tržním ekonomikám“ (Transition process to democratic market economies)

V rámci 2. EF, které se konalo v březnu roku 1994, vedly státy diskuzi k tématům vztahujícím se k procesu přechodu k demokratickým tržním ekonomikám.

¹⁰ OSCE: *CSCE/OSCE – Documents 1973 – 2002*, Prague Office of the OSCE Secretariat, s. 47 – 52

¹¹ CSCE/OSCE – *Documents 1973 – 2002*, Prague Office of the OSCE Secretariat, strana 48 – 51, Informace dostupné z: <http://www.osce.org/eea/13052.html> (20.10.2006)

¹² viz. PŘÍLOHA 3 – „Chairman’s Summary“ z 1. Ekonomického fóra roku 1993

Účastníci se shodli na aktivnější spolupráci v ekonomické dimenzi, která závisí na úzké spolupráci ekonomických, finančních a vývojových organizací.

Dále účastníci fóra došli k názoru, že větší účast zástupců soukromého sektoru a nevládních organizací by v budoucnu přispěla k širšímu záběru OBSE a komplexnějšímu vnímání problémů.

4.3 „3. Ekonomické fórum“ - rok 1995

„Regionální, subregionální a přeshraniční spolupráce a stimulace obchodu, investic a vývoj infrastruktury“ (Regional, subregional and transborder co-operation, and the stimulation of trade, investment and development of infrastructure)

V rámci 3. EF v roce 1995 byla hlavním diskutovaným tématem regionální ekonomická spolupráce. Těmto diskusím předcházelo mnoho přípravných workshopů a meetingů. Delegace se zabývaly především regionální, subregionální a přeshraniční spoluprací, dále investicemi a vývojem infrastruktury. Delegace konstatovaly, že by měla být přepracována agenda EF, což by mělo přispět k jeho efektivnější a lepší práci.

4.4 „4. Ekonomické fórum“ – rok 1996

„Ekonomické aspekty bezpečnosti a postavení OBSE“ (Economic aspects of security and the OSCE role)

Diskuze v rámci 4. EF se soustředily na dvě hlavní otázky: řízení společenských aspektů a politických rizik ekonomického tranzitivního procesu a budování ekonomických podmínek k zabezpečování bezpečnosti.

Významná rozhodnutí o rozvíjení ekonomické dimenze byla uskutečněna před summitem OBSE v Lisabonu v rámci Vídeňsko – Lisabonské hodnotící konference. Ekonomická dimenze se měla stát důležitou součástí aktivit a více diskutovanou a prosazovanou součástí agendy OBSE. Od té doby se tedy datuje kladení většího důrazu na ekonomickou oblast, jako jeden ze tří pilířů politiky OBSE (politicko-vojenská, lidsko-právní a ekonomicko-environmentální dimenze). Zpráva představená na Lisabonském summitu se zaměřuje na „Integraci ekonomické dimenze do agendy OBSE“.

4.5 „5. Ekonomické fórum“ – rok 1997

„Tržní ekonomika a zákonné normy“ (Market economy and the rule of law)

V rámci 5. EF v červnu 1997 se delegáti fóra soustředili na otázku právních norem v souvislosti s ekonomickými aktivitami, na vztah právních norem k ekonomickému rozvoji, jak se tyto veličiny navzájem podporují a doplňují, a na důsledky používání právních norem pro bezpečnost a stabilitu ekonomik.

V listopadu 1997 ustanovila Stálá rada mandát Koordinátora ekonomických a environmentálních aktivit OBSE. Tento počín vedl k další konkretizaci a zdůraznění významu ekonomické dimenze, což plynule navazovalo na reformující aktivitu Lisabonského summitu z roku 1996.

4.6 „6. Ekonomické fórum“ – rok 1998

„Bezpečnostní aspekty energetického vývoje v rámci OBSE“ (Security aspects of energy developments in the OSCE area)

Setkání v rámci 6. EF probíhala v červnu roku 1998. Hlavními body jednání byla následující témata:

1. ekonomické, právní a ostatní podmínky
2. infrastruktura a investice
3. následky pro životní prostředí.

4.7 „7. Ekonomické fórum“ – rok 1999

„Bezpečnostní aspekty v oblasti životního prostředí“ (Security aspects in the field of environment)

Agenda 7. EF, konajícího se v květnu 1999, byla poměrně rozsáhlá, a diskutovaná témata byla rozdělena do několika oblastí:

1. Energetika a životní prostředí – bezpečnost a význam vývoje udržitelných energetických zdrojů a jeho institucionální a právní úprava. Součástí programu bylo sjednávání mezinárodních úmluv.

2. Bezpečnostní aspekty sdílených vodních zdrojů a regionální spolupráce. V potaz byly brány rozdílné institucionální a právní úpravy v jednotlivých zemích a jejich přibližování.

3. Spoluúčast veřejnosti, role občanské společnosti. Spolupráce Evropské hospodářské komise OSN (UNECE) s nevládními organizacemi a obchodním sektorem v dosahování udržitelného růstu a zapojení OBSE do daných aktivit.¹³

Fórum se také zabývalo myšlenkou „environmentální bezpečnosti“. Na hodnotící Vídeňsko - Istanbulské konferenci v roce 1999 byl uveřejněn „Přehled implementace zásad OBSE a přijatých závazků v rámci ekonomické dimenze“. Tím byly vymezeny další změny v ekonomických aktivitách, započaté v roce 1996 na Lisabonském summitu. Dále byl posouzen mandát Koordinátora ekonomických a environmentálních aktivit OBSE.

4.8 „8. Ekonomické fórum“ – rok 2000

„Ekonomické aspekty poválečné obnovy: Výzvy transformace“ (Economic aspects of post-conflict rehabilitation: The challenges of transformation)

Diskuze v rámci 8. EF se soustředily na vztah mezi ekonomikou a politikou. Fórum tímto rokem zaznamenalo změny ve složení pozvaných účastníků. K jednání byli přizváni reprezentanti Misí OBSE, mezinárodní organizace, nevládní organizace a další účastníci významní pro diskuzi a následnou realizaci plánů a úkolů.

Struktura EF se začala od tohoto roku významně měnit. V průběhu let stále přibývalo tématických seminářů a nyní výrazně vzrostl i počet účastníků. Mezi roky 2000 – 2002 navíc přibyly přípravné a následné semináře (preparatory and follow-up seminars) k pravidelným meetingům Ekonomického fóra.

Následný seminář k 8. EF se konal v říjnu 2000 ve Vídni a pokusil se o zodpovězení otázky: „Jak optimalizovat vztahy mezi institucemi v rámci ekonomické a environmentální dimenze?“

V roce 2001 publikovalo Centrum výzkumu OBSE pod patronátem Hamburské university komplexní dílo: „CSCE/OSCE and the Environment 1975 – 2000“¹⁴, kde jsou shrnuty závazky, rozhodnutí, závěry a doporučení přijatá k problematice životního prostředí. Můžeme tedy pozorovat snahy o vyvážení ekonomické a environmentální dimenze, snahu o to, aby byla oběma problémům věnována srovnatelná pozornost.

¹³ Informace dostupné z: <http://www.unece.org/env/pp/acig.htm> (19.2.2007)

¹⁴ Informace dostupné z: http://www.core-hamburg.de/documents/29_Working_Paper_5.PDF#search=%22CSCE%20FOSCE%20and%20the%20Environment%201975%20%E2%80%93%202000%22 (19.2.2007)

4.9 „9. Ekonomické fórum“ – rok 2001

„Transparentnost a správné řízení v ekonomických otázkách“ (Transparency and good governance in economic matters)

9. EF, konané v květnu 2001, se soustředilo na otázky spojené s podporou transparentnosti a správného řízení a na hlavní aktéry a nástroje ovlivňující danou problematiku. Tématicky na 9. EF navazoval seminář v Berlíně na téma „Posilování role OBSE v oblasti životního prostředí a bezpečnosti“. V létě roku 2002 se k danému tématu uskutečnilo další setkání v Bukurešti na téma „Koordinace regionálních snah ke zvýšení transparentnosti a ke zjednodušení obchodu“.

4.10 „10. Ekonomické fórum“ – rok 2002

„Spolupráce při udržitelném využití a ochraně kvality vody v kontextu OBSE“

(Cooperation for the sustainable use and the protection of quality of water in the context of the OSCE)

10. EF, konané v roce 2002, se neslo nejenom v duchu ochrany kvality vody, ale vzhledem k teroristickým hrozbám, dominujícím od podzimu 2001, se zúčastněné státy vyjadřovaly i k možným formám potírání teroru. Uspořádáno bylo i samostatné sezení na téma „Zákaz financování terorismu“.

4.11 „11. Ekonomické fórum“ – rok 2003

„Nezákonné obchodování s lidmi, drogami, malými a lehkými zbraněmi: Národní a mezinárodní ekonomické dopady“

(Trafficking in human beings, drugs, small arms and light weapons: National and international economic impact)

11. EF v květnu 2003 se soustředilo na těsnější spolupráci mezinárodních organizací a vytvoření mezinárodní sítě nevládních organizací a obchodních společností pro eliminaci nezákonného obchodování s lidmi, drogami a zbraněmi.

Doporučení EF také zahrnovala zřízení zvláštního představitele OBSE, který by měl tuto problematiku prosazovat ve spolupráci s dlouhodobými misemi OBSE, což by mělo umožnit obracet se na každou zemi individuálně s ohledem na její specifika a problémy. Zvláštní představitel by měl upozorňovat na téma nezákonného obchodu

v rámci mezinárodní agendy na nejvyšší politické úrovni a docílit toho, aby se toto téma stalo součástí každodenních aktivit OBSE.¹⁵

4.12 „12. Ekonomické fórum“ – rok 2004

„Nové výzvy pro vytváření institucionálních a lidských zdrojů pro ekonomický rozvoj a spolupráci“

(New challenges for building up institutional and human capacity for economic development and co-operation)

12. EF se zabývalo hlavně problémy ekonomické spolupráce. Členské státy OBSE a obchodní společnosti by měly rozvíjet vzájemnou spolupráci, aby byl zaručen mír a spolupráce v jednotlivých regionech. Koordinátor ekonomických a environmentálních aktivit OBSE vyzval k posílení role nezávislých obchodních partnerů vlády, jako například obchodních komor. V této otázce nabídl Koordinátor pomoc a podporu oběma stranám jednání.

Dále OBSE vyjádřila podporu rozvoji malých a středních podniků v zemích s tranzitivními ekonomikami. Podle přijatých závěrů Ekonomického fóra by právě tyto podniky měly být základem ekonomického růstu i prevence konfliktů.

V otázce podpory tranzitivních ekonomik hraje podstatnou roli i výchova, školství a turismus, které jsou důležité jak pro ekonomický růst, tak pro udržitelný rozvoj.

Jako další problém byla zmíněna korupce, která poškozují ekonomiky mnoha států a snižuje zájem a důvěru zahraničních investorů.¹⁶

4.13 „13. Ekonomické fórum“ – rok 2005

„Demografické trendy, migrace a integrace osob náležejících k národnostním menšinám: Zajištění bezpečnosti a udržitelného rozvoje v oblasti OBSE“

(Demographic trends, migration and integrating persons belonging to national minorities: ensuring security and sustainable development in the OSCE area)

V rámci 13. EF, probíhajícího v květnu 2005, byly diskutovány otázky bezpečnosti a vývoje v oblasti OBSE ve světle měnící se demografické situace

¹⁵ Informace dostupné z: <http://www.osce.org/item/7528.html>, <http://www.osce.org/eea/13052.html> (19.2.2007)

¹⁶ Informace dostupné z: <http://www.osce.org/item/8318.html> (19.2.2007)

a stávajícího charakteru migrace. Demografické a migrační trendy mohou sloužit buď jako hybná síla ekonomického vývoje, nebo naopak mohou vytvářet tlaky na pracovní trh. Zvýšenou pozornost si zaslouží i potřeby osob, náležejících k národnostním menšinám, mimo jiné také proto, že jejich nezapojení do společnosti může vyvolávat hrozby stávajícímu pořádku uvnitř států.

13. EF se zaměřilo i na zlepšování ekonomických vyhlídek v zemích, které se potýkají s vysokou emigrací, nebo naopak imigrací. Zvláštní pozornost byla věnována nejen otázkám životního prostředí, které také hraje nemalou roli v procesu migrace, ale i ekonomické a společenské integraci příslušníků národnostních menšin do společnosti.¹⁷

4.14 „14. Ekonomické fórum“ – rok 2006

„Transport v oblasti OBSE: Zajištění dopravních sítí a vývoj dopravy ke zvýšení regionální ekonomické spolupráce a stability“

(Transportation in the OSCE area: Secure transportation networks and transport development to enhance regional economic co-operation and stability)

14. EF se jako první odehrávalo ve dvou termínech, nejprve v lednu 2006 ve Vídni a následně v květnu 2006 v Praze. Hlavními tématy diskuse bylo zajišťování dopravních sítí v regionu OBSE a pomocí toho posilování regionální ekonomické spolupráce a stability. Doprava, hlavní ekonomické, společenské a geopolitické téma bylo klíčovou prioritou belgického předsednictví v roce 2006. Doprava je klíčovým elementem integrace zemí do globální ekonomiky a napomáhá ke snižování ekonomických a společenských rozdílů mezi nimi. Dále se součástí agendy OBSE stala ekonomická integrace mezi Evropou a Asií, potírání korupce a dobrá správa dopravního sektoru členských zemí. Jednalo se o téma konkrétní, o které projevilo zájem vedle zástupců ministerstev dopravy i mnoho expertů z této oblasti a řada firem, zabývajících se touto problematikou.¹⁸

4.15 Zvyšování důležitosti ekonomické dimenze v průběhu historie EF

¹⁷OSCE: *Annotated agenda of the 13th Economic forum*. Informace dostupné z: http://www.osce.org/documents/eea/2005/04/14022_en.pdf (19.2.2007)

¹⁸Informace dostupné z: http://www.osce.org/conferences/ef_2006.html (19.2.2007)

Jak jsme mohli pozorovat v průběhu rekapitulace historie Ekonomického fóra, ekonomická dimenze OBSE se v průběhu let nepochybně prohlubuje a získává na významu.

K prvnímu posunu ve vnímání Ekonomického fóra v širším kontextu došlo po přijetí rozhodnutí v roce 1994 o zapojení zástupců soukromého sektoru a nevládních organizací do diskuze v rámci zasedání. To nepochybně přispělo k širšímu záběru organizace a komplexnějšímu vidění problémů. EF se tak vymanilo z pouhé politické roviny a zapojilo do řešení problémů i další angažované osoby, které vnesly do problémů své poznatky z praxe a často efektivnější návrhy na řešení otázek.

Další významnější vývoj nastal po Lisabonském summitu konaném koncem roku 1996, kdy se ekonomickou dimenzi podařilo ve větší míře integrovat do agendy OBSE. Tento krok bylo určitě třeba provést, protože při tak širokém záběru aktivit jako má OBSE není možné tuto důležitou oblast odsunout do pozadí. Mezi lidskou a vojenskou dimenzí tvoří právě ekonomika určitý most. Bez ekonomiky není možné dosahovat pokroku a hlavně se prosadit na mezinárodní scéně, jejímiž hlavními pilíři v současné době jsou právě obchodní a politické vztahy.

Dalším krokem ve zvyšování důležitosti ekonomické dimenze bylo bezpochyby vytvoření mandátu Koordinátora ekonomických a environmentálních aktivit OBSE. Tímto krokem byly jasně vymezeny kompetence a také struktura ekonomické dimenze. Byl tím určen hlavní element, na který se v dané problematice dalo obracet a který také určuje průběh aktivit.

V roce 1999 zašla OBSE ještě dál a začala se oficiálně zabývat i zpětnou vazbou ke svým aktivitám, implementací v rámci EF přijatých rozhodnutí a závazků.

Tento vývoj k posilování ekonomické dimenze považuji za velice významný a strategicky nepostradatelný, protože v současném globalizovaném světě je většina vztahů mezi státy realizována na ekonomické bázi, formou nejrůznějších úmluv, dohod a obchodních vztahů. OBSE se tímto procesem udržuje ve světovém dění a není odsouvána na vedlejší kolej, jak by tomu mohlo být, pokud by sledovala jen politické aspekty soužití států.

5. TÉMATA 11. EKONOMICKÉHO FÓRA

5.1 Úvod do problematiky

11. Ekonomické fórum – rok 2003 - „Nezákonné obchodování s lidmi, drogami, pěchotními a lehkými zbraněmi: Národní a mezinárodní ekonomické dopady“

„Trafficking in human beings, drugs, small arms and light weapons: National and international economic impact“

Pro rozsáhlejší zpracování a analýzu jsem si vybrala problematiku 11. Ekonomického fóra – nezákonné obchodování. Jedná se o téma, kterým se zabývá mnoho světových mezinárodních a nevládních organizací. Každá organizace zaujímá k tomuto tématu odlišný postoj a je zajímavé porovnávat jejich oblasti zájmu a jejich kompetence.

Problematika 11. EF je poměrně rozsáhlá a svojí skladbou odpovídá dělení dimenzí OBSE, což je pro názorný rozbor ideální. Můžeme zde jasně vysledovat 3 dimenze: lidskou (human dimension), ekonomickou (economic dimension) a politicko-vojenskou (political and military dimension).

Lidská dimenze je zastoupena tématem nezákonného obchodování s lidmi (trafficking in human beings), ekonomická dimenze nezákonným obchodováním s drogami (trafficking in drugs) a politicko-vojenská dimenze nezákonným obchodováním s malými a lehkými zbraněmi (small arms and light weapons).

Ke každému tématu 11. Ekonomického fóra přijímají mezinárodní organizace velké množství opatření. Každá organizace se zabývá tématem z trochu jiného úhlu pohledu a podniká v dané věci jiné kroky.

Záměrem mé práce není posuzování toho, která organizace koná v této oblasti pro svět prospěšnější práci. Ráda bych spíše rozdělila hlavní oblasti zájmů, vytyčila priority a nástroje jednotlivých organizací a posoudila míru efektivity jejich konání. Dále bych ráda zmínila nejdůležitější dokumenty svázané s danou problematikou, které jednotlivé organizace vydávají a jejich prostřednictvím prezentují problematiku světu.

Jelikož se jedná o problematiku značně obsáhlou, zaměřila bych se ráda konkrétně na nezákonné obchodování s lidmi. Jedná se o téma zasahující do všech tří dimenzí (cross – dimensional). Do lidské dimenze zasahuje už samotnými subjekty a objekty činnosti. Ekonomickou dimenzi vidím hlavně v příčinách této činnosti. Tím

mám na mysli, proč vůbec k této činnosti dochází a ekonomické důsledky pro státy a jedince. Politická dimenze hraje roli opět v příčinách, to znamená, proč odcházejí lidé ze zemí původu a kam směřují.

Zároveň se jedná o tematiku nejpropracovanější, a v zásadě nejúspěšnější. OBSE v ní hraje klíčovou roli. Navrhla pro možné způsoby řešení svůj Akční plán, který působí jako nositel nových myšlenek, o které se mohou další organizace opírat.

Ve svém rozboru bych se ráda zaměřila na nejlivnější organizace zabývající se tímto tématem. Nejdetailněji se zaměřím na porovnání s Organizací spojených národů a Evropskou unií. Obě tyto organizace zahrnují ve své agendě všechny tři oblasti, věnují se jim však odděleně. Cílem mé práce bude dokázat, že OBSE, ačkoliv disponuje ve srovnání se zmíněnými dvěma organizacemi omezenými prostředky, pojímá problém komplexněji a v širším měřítku.

U každé organizace bych se ráda zaměřila na cíle, kterých se snaží dosáhnout, a na prostředky, které k tomu využívá. Dále se pokusím porovnat i úspěchy jednotlivých organizací v prosazování svých cílů a mezinárodní ohlas.

Již předem mohu říci, že OBSE je vzhledem k omezeným donucovacím prostředkům vystavena v tomto srovnání tvrdé konkurenci. Ovlivňovat v těchto závažných a často nejasných otázkách státy na základě doporučení a nabádání k aktivitám je rozhodně nelehké. Budu se však snažit dokázat, že OBSE přispívá v této oblasti něčím naprosto specifickým. Přispívá právě svým komplexním náhledem na věc, tím, že je schopna vidět světové problémy propojeně a ne jako oddělené jevy. Právě u problematiky nezákonného obchodu je tento přístup podle mého názoru nezbytný. Žádnou z těchto tří oblastí nelze sledovat samostatně, všechny na sobě určitým způsobem závisí a ovlivňují se navzájem. Je vždy jednodušší zaměřit se pouze na jeden problém a je možné, že právě toto omezenější zaměření přispívá velkou měrou k větší úspěšnosti ostatních organizací. Na OBSE však oceňuji snahu dívat se na problémy ze široka. Tím pomáhá i ostatním organizacím v tom, že jim poskytuje komplexní přehled dění, a ony se poté mohou zaměřit na vybrané problémy.

5.2 Porovnání mezinárodních organizací

Nezbytné pro následující srovnávání aktivit organizací je vzít v úvahu fakt, že organizace se od sebe výrazně liší jak ve struktuře, tak v polích působnosti a kompetencích. Nejprve se stručně vyjádřím k Evropské unii a Organizaci spojených národů, vůči nimž následně vymezím OBSE.

5.2.1 Evropská unie¹⁹

Evropská unie (EU) je v současnosti společenstvím 27-mi evropských států, které jsou vázány v podstatě stejnou kulturou, historií a podobnou ekonomickou a politickou úrovní. EU byla vytvořena v roce 1992 na základě Smlouvy o Evropské unii, ale počátky organizace spadají do roku 1951, kdy bylo založeno Evropské společenství uhlí a oceli. Mezi státy samozřejmě existují výrazné rozdíly, ale ne v klíčových otázkách. Kromě toho je důležité zdůraznit, že EU si udržuje disciplínu mezi svými členskými státy pomocí motivace finančními prostředky. Státy, pokud chtějí získat finance pro své hospodářství a projekty, se musí řídit ustanoveními EU. Orgány Evropské unie mají proto ve srovnání s ostatními organizacemi dobré výchozí podmínky pro vyjednávání s jednotlivými státy a pro prosazování svých cílů.

Rozhodování v Evropské unii je v mnoha případech založeno na většinovém souhlasu, což rozhodovací proces také výrazně zjednodušuje. Nařízení a rozhodnutí Evropské unie jsou pro členské státy právně závazná a existují sankce, pomocí kterých lze státy k zodpovědnosti nebo k aktivitě donutit.

5.2.2 Organizace spojených národů²⁰

Organizace spojených národů (OSN) byla založena v roce 1945 na základě přijetí Charty OSN. Nahradila Společnost národů, která jako garant kolektivní bezpečnosti a mírového řešení konfliktů neobstála. Zahrnuje v současnosti 192 členských států, což je nesrovnatelné s rozsahem Evropské unie. Státy sice nejsou vázány společnou kulturou, hodnotami, historií, ekonomikou ani politikou, Rada bezpečnosti OSN však má právo přijímat právně závazné rezoluce, a tím její schopnost prosazování a dohody

¹⁹ Informace dostupné z: http://europa.eu/abc/index_cs.htm (19.2.2007)

²⁰ Informace dostupné z: <http://www.un.org/aboutun/> (19.2.2007)

samozřejmě roste. Už není nezbytně nutné, aby byly všechny státy jednotné. Pokud některý stát nesouhlasí, může být buď přehlasován nebo k poslušnosti donucen. OSN také disponuje možnostmi sankcí, což jí v mezinárodním kontextu dodává na váze.

5.2.3 Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě²¹

Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) je v porovnání daných aspektů v jasné nevýhodě oproti výše zmíněným organizacím. Tím však nechci říct, že by ji to stavělo do pozice méněcenné, spíše do pozice odlišné.

OBSE vznikla roku 1995 transformací Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. Sdružuje převážně evropské státy. Členem je 56 států, kromě států v Evropě a při Středozezemním moři také státy zakavkazské, středoasijské a USA s Kanadou.

Jedná se tedy o organizaci podstatně mladší, která vznikala v naprosto jiné mezinárodní politické situaci a za naprosto jiných podmínek.

Sdružuje dvakrát více členských států než Evropská unie, její rozhodnutí jsou **závazná pouze politicky, ne právně a nemůže aplikovat žádné sankce použitím síly**. A to je základní rozdíl, který musíme brát v úvahu v průběhu celé práce a hlavně v při srovnávání efektivity jednotlivých organizací. OBSE stojí v tomto ohledu v nesrovnatelně těžší pozici než výše uvedené organizace, protože nemá žádné silové donucovací prostředky na prosazování svých cílů.

Dalším elementem, který v jistém ohledu brzdí činnost organizace, je rozhodování na základě konsenzu, případně „konsenzu mínus jeden“. Pokud ke konsenzu bez problémů dojde, jedná se o velice demokratickou a přehlednou metodu, pokud však konsenzu dosaženo není, může se jednat o určitou formu nátlaku na ostatní státy. Tímto se také mnoho rozhodnutí OBSE prodlužuje a protahuje do nevídaných časových rozměrů. Nelze pominout ani otázku financování. OBSE disponuje ze zmíněných organizací nejmenšími finančními zdroji, což samozřejmě její činnost také ve velké míře ovlivňuje.

Tento fakt již napovídá tomu, že srovnat tyto tři organizace sice formálně možné je, ale je třeba brát v potaz výše zmíněná fakta.

²¹ Informace dostupné z: www.osce.org (19.2.2007)

5.3 Pojem „Nezákonné obchodování s lidmi“ (*Trafficking in human beings*)

Nejprve se budu zabývat samotnou definicí pojmu nezákonného obchodování s lidmi. Každá organizace má pro tento jev definici vlastní, což svědčí o tom, že pojetí se bude také u daných institucí v mnoha ohledech lišit.

Nezákonné obchodování s lidmi je složitý jev, který lze jen těžko vymezit právní definicí. Z hlediska právního je však nezbytné tento pojem vymezit, aby bylo možné obchodování s lidmi posoudit, chránit oběti této trestné činnosti a potrestat viníky.

Až do roku 2000 v podstatě žádná jednotná definice neexistovala. Teprve v prosinci roku 2000 byl podepsán Protokol Organizace spojených národů (UN Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, especially Women and Children), ve kterém byla definice zakotvena.²²

Nezákonné obchodování je nazýváno jako soudobá forma otroctví, která zahrnuje různé druhy činů (najímání, deportace, přeprava, ukrývání, převádění osob), aktérů (řada prostředníků, kteří jsou často součástí nelegálních obchodovacích řetězců), prostředků (použití hrozby, síly nebo jiné formy nátlaku, únosy, podvody, zneužití síly a jiné) a vykořisťovatelských úmyslů (nucená práce nebo služba, otroctví nebo otroctví se blížící podmínky, sexuální obtěžování, vykořisťování či nevolnictví).

Nezákonné obchodování může zahrnovat jednotlivce nebo skupiny osob. Začíná osobou zprostředkující stěhování/migraci a končí osobou kupující nebo jinak nabývajícím druhé osoby pro účely zotročení, vykonávání nejrůznějších služeb či nucené práce. Dále mohou být osoby využívány a vykořisťovány kvůli práci v textilním průmyslu, rybolovu, sexuálních službách, ale i jako žebráci či pomocníci pouličních gangů. Jako forma nezákonného obchodu je kvalifikována i nucená svatba s osobou například jiné národnosti.

Ačkoliv je mnoho oblastí, ve kterých se překrývá „trafficking“ a „smuggling“ – obchodování a pašování osob, tyto dvě trestné činnosti se od sebe výrazně liší.

Jako pašování klasifikujeme zprostředkování nelegálního vstupu osoby do cizího státu, jehož zprostředkovatelem je osoba sledující vlastní zisk. Nezákonné obchodování zahrnuje navíc prvek nátlaku, či jiné formy násilí (donucení, podvod, lest, dluhové vydírání nebo zneužívání autority), který nutí migranta k otrocké činnosti, nucené práci

²² Informace dostupné z: <http://www.ohchr.org/english/law/protocoltraffic.htm> (19.2.2007)

nebo nevolnictví. Pašování osob může vést ke zraněním či dokonce ke smrti, pokud nejsou podmínky dopravy bezpečné, ale není adekvátní přirovnávat ilegální migraci k obchodování s lidmi. Nezákonné obchodování dále nutně nevyžaduje překročení hranic, nebo ilegální překročení hranic. Může se buď odehrávat v rámci hranic jednoho státu, nebo oběti dokonce překročí hranice státu legální cestou.

Tyto prvky obě trestné činnosti jasně odlišují, což vysvětluje i vznik dvou různých dokumentů schválených v roce 2000 v rámci OSN - UN Convention against Transnational Organized Crime – Protocol on trafficking a Protocol on smuggling²³.

Ve věci nezákonného obchodu je problém svolení otázkou svědectví, ne definice, protože pokud je dokázána nucená prostituce, nucená práce či otroctví, souhlas osoby je irelevantní. Každý domnělý, odvozený či vyjádřený souhlas je zrušen následným použitím klamu, podvodu, nátlaku či jiné formy násilí. Původní souhlas není rozhodující. Oběti se mohou zapojit do řetězce vědomě a teprve poté jim mohou být odepřena základní lidská práva v podmínkách podobných otroctví. Při zjišťování důkazů není rozhodující souhlas obětí, ale prokázání podvodu či donucení, včetně užití hrozby nebo násilí²⁴.

Definice Evropské unie, zpracovaná Evropskou komisí, je v mnoha ohledech konkrétnější. Jsou zde jasně identifikovány skupiny osob, kterých se nezákonná činnost týká. Větší důraz je kladen na otázku dětského vykořisťování a šíření dětské pornografie. Tomuto tématu je v definici vymezeno hodně prostoru.

Nezákonné obchodování s lidmi a sexuální vykořisťování dětí, včetně dětské pornografie, jsou v současné společnosti hrozivá a stále aktuálnější témata. Nejedná se pouze o dílčí problém několika jednotlivců, ale o společenský problém ovlivňující ekonomickou, politickou, sociální i kulturní sféru společenského života. Tento fenomén je umožňován procesem globalizace a moderními technologiemi. V celosvětovém měřítku jsou ročně tímto problémem ovlivňovány životy desítek tisíc lidí, hlavně žen a dětí. Je zachyceno nespočetně případů vykořisťování dětí a šíření dětské pornografie. Členské i kandidátské země Evropské unie jsou tímto fenoménem ovlivňovány denně. Je proto vyžadováno velké množství opatření, na což se Evropská unie snaží odpovídajícím způsobem reagovat. Nejedná se jen o výraznou preventivní podporu

²³Informace dostupné z:

http://www.uncjin.org/Documents/Conventions/dcatoc/final_documents_2/convention_eng.pdf#search=%22UN%20Convention%20on%20Transnational%20Organized%20Crime%22 (19.2.2007)

²⁴ Informace dostupné z: <http://www.legislationline.org/?tid=179&jid=1&less=false> (19.2.2007)

jednotlivců, ale i o pomoc obětem tohoto druhu trestné činnosti. Opatření by se měla vztahovat na všechny články řetězce, tedy na rekruty, dopravce, vykořisťovatele i samotné klienty. Kořeny této trestné činnosti jsou špatné životní a ekonomické podmínky, jako například chudoba, diskriminace žen, nezaměstnanost či nedostatečné vzdělání. Obzvláště zranitelné jsou ženy a děti, což vyplývá hlavně z nedostatečných možností profesního a akademického vzdělání.

Bezprostřední definice Organizace spojených národů je stručná a výstižná. Definice se odvolává na rozsáhlou verzi definice OBSE a zdůrazňují pouze některá klíčová témata.

Sepsat definici vyhovující všem státům je velice obtížný úkol, zvláště pokud se nejedná pouze o formu doporučení, ale o právně závazný dokument. Je těžké postihnout všechny formy nezákonného obchodu s lidmi v jednom protokolu, zvláště v takovém rozsahu, aby na jeho základě mohly být přijímány zákony národními parlamenty. Proto definice stanovuje pouze minimální kritéria, která státy mohou v případě potřeby dále rozvádět a upřesňovat. Definice užívá někdy až vágní výrazy, které dávají prostor k dalším individuálním výkladům.

Nezákonné obchodování s lidmi znamená odvádění, převážení, ukrývání a přijímání lidí za užití nezákonných prostředků. Těmi jsou například užití síly nebo jiné formy nátlaku, únos, podvod, klam nebo zneužití síly nebo postavení, nezákonné přijímání nebo nabízení úplatků či jiných forem výhod. Tyto prostředky mají sloužit k získání kontroly nad druhými osobami a k vykořisťování druhých osob. Vykořisťování zahrnuje prostituci, sexuální vykořisťování, nucené práce a služby, otroctví, nevolnictví nebo odnětí životně důležitých orgánů. Další paragrafy upřesňují postihy za nezákonné obchodování a prevenci a potlačení této nezákonné činnosti zvláště u dětí a žen, které jsou doplněny úmluvou Organizace spojených národů „United Nation Convention against Transnational Organized Crime“²⁵.

²⁵ Informace dostupné z:

http://www.uncjin.org/Documents/Conventions/dcatoc/final_documents_2/convention_eng.pdf#search=%22United%20Nation%20Convention%20against%20Transnational%20Organized%20Crime%22
(20.9.2006)

5.4 Pojem „Nezákonný obchod s drogami“ (Trafficking in drugs)²⁶

Mezi další problémy projednávané v rámci 11. Ekonomického fóra patří nezákonný obchod s drogami. Nejkomplexněji se touto problematikou zabývá Organizace spojených národů.

Nezákonný obchod s drogami a jejich zneužívání je problém celosvětového formátu. Týká se téměř všech zemí na světě, formy a rozsah obchodu se však v jednotlivých zemích a regionech liší. Trend užívání drog se v posledních několika dekádách rychle šíří hlavně mezi mladými lidmi.

Světově nejrozšířeněji konzumovanou drogou je marihuana. Ve třech čtvrtinách zemí je monitorováno obchodování s heroinem, ve dvou třetinách zemí s kokainem.

Problémy s šířením drog zahrnují i zvýšenou míru násilí, problémy s pašováním drog, větší náchylnost k nákaze HIV/AIDS a žloutenkou, poptávku po lékařské pomoci a zhroucení sociálních systémů.

Strategie pro omezování užívání drog se soustředí na prevenci, a v případech, kde prevence selhala, na zdravotnickou pomoc a společenskou reintegraci.

V roce 1998 se členské státy shodly na nutnosti boje proti drogové závislosti a pašování drog. Drogová problematika se stala jedním z hlavních pilířů celosvětových snah OSN. Státy se vyslovily pro výrazné omezení nabídky a poptávky po drogách s časovým horizontem roku 2008. Své rozhodnutí podpořily politickou deklarací „The political declaration on the guiding principles of drug demand reduction“²⁷.

5.5 Pojem „Nezákonný obchod s malými a lehkými zbraněmi“ (Trafficking in small arms and light weapons)²⁸

Třetím problémem projednávaným v rámci 11. Ekonomického fóra je nezákonný obchod s malými a lehkými zbraněmi. Protože ještě nevznikla mezinárodně uznávaná definice, vybrala jsem pro základní definici verzi OBSE, která se touto problematikou detailně zabývala již v roce 2000 a shrnula její nejdůležitější aspekty.

²⁶ Informace dostupné z: <http://www.unodc.org/> (8.2.2007)

²⁷ Informace dostupné z: http://www.unodc.org/unodc/en/drug_supply_reduction.html (20.9.2006)

²⁸ Informace dostupné z: http://www.osce.org/documents/fsc/2000/11/1873_en.pdf (19.2.2007)

Pro účely definice jsou malé a lehké zbraně vymezeny následovně: Jedná se o osobní zbraně vyrobené nebo upravené k vojenskému užití, které slouží jako smrtící nástroj ve válečném konfliktu či boji.

Malé zbraně jsou široce charakterizovány jako zbraně určené pro jednotlivce v armádě nebo pro bezpečnostní síly. Zahrnují revolvery, samonabíjecí pistole, pušky a lehké kulometry.

Lehké zbraně jsou široce charakterizovány jako zbraně určené k použití větším počtem lidí v armádě nebo v ozbrojených silách. Jsou to zbraně větších rozměrů a mohou být přepravovány v rozloženém stavu ručně nebo též na kolových dopravních prostředcích. Jejich ráže je výrazně menší než u těžkých zbraní, ale přesto značná a začíná přibližně od 20mm. Mohou být určeny jak pro nepřímou střelbu (např. minomet) tak i pro střelbu přímou (např. rychlopalný kanón). K jejich obsluze je obvykle také potřeba několikačlenná obsluha, což ovšem vzhledem k vývoji elektroniky přestává platit²⁹.

Nezákonné obchodování se zbraněmi je proces způsobující destabilizační hromadění a šíření zbraní po světě. Národní kontrola výroby zbraní je základní element boje proti nezákonnému obchodování. Nekontrolované hromadění a šíření zbraní přispívá k vyhrocování konfliktů, k jejich větší intenzitě a delšímu trvání. Kontrola zbraní je pro svět nezbytná, protože výrazně napomáhá snahám o celosvětový mír a snižuje rizika konfliktů.

²⁹Informace dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Paln%C3%A1_zbra%C5%88 (19.2.2007)

6. CASE STUDY – „Nezákonné obchodování s lidmi“ v pojetí OBSE

„Nezákonné obchodování s lidmi je hanbou všech civilizovaných zemí.“

„Trafficking in human beings is a disgrace for all civilised countries.“³⁰

Nezákonné obchodování s lidmi je jedním z nejdůležitějších a nejkomplicovanějších problémů lidských práv v rámci OBSE. Jedná se o problém přesahující hranice a zahrnuje všechny členské země OBSE, ať už jako země původu, tranzitní země nebo země cílové.

Hlavními institucemi zabývajícími se touto otázkou jsou Úřad pro demokratické instituce a lidská práva (ODIHR) se sídlem ve Varšavě a Zvláštní zmocněnec pro boj proti nezákonnému obchodu s lidmi.

6.1 Instituce v rámci OBSE

6.1.1 Úřad pro demokratické instituce a lidská práva (*Office for Democratic Institutions and Human Rights – ODIHR*)³¹

ODIHR je základní institucí zodpovědnou za lidskou dimenzi OBSE. To znamená, že podporuje členské státy v procesu zajišťování lidských práv a základních svobod, v dodržování právních norem, v demokratizaci a v budování a posilování demokratických institucí, jakož i ve vytváření tolerantní společnosti. Hlavní poslání ODIHRu bylo definováno již v roce 1992 v Helsinské deklaraci.

ODIHR se sídlem v polské Varšavě se původně podle Pařížské charty pro novou Evropu jmenoval Úřad pro svobodné volby. Mandát Úřadu pro demokratické instituce a lidská práva byl rozšířen v roce 1992 na pražském zasedání ministrů členských zemí, dále na Helsinském summitu v roce 1992 a na Budapešťském summitu v roce 1994. Členské státy se zavázaly uskutečňovat v rámci lidské dimenze širší spektrum závazků.

Hlavními oblastmi zájmu a aktivitami ODIHRu jsou především:

³⁰ Gérard Stoudmann, Director of the OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights, citát dostupný na adrese: <http://www.osce.org/item/12.html> (19.2.2007)

³¹ OSCE: *OSCE Handbook 2002*, 3. vydání, Vienna: OSCE Secretariat, 2002, ISBN 3-902107-00-6, str. 105-111

Informace dostupné z: <http://www.osce.org/odihr/> (19.2.2007)

1. Podpora demokratických voleb pomocí hloubkových pozorování národních voleb (observation of national elections) a podpůrné projekty k posílení demokracie, dobrého řízení a stability států.
2. Poskytování praktické podpory pro vytváření a sjednocování demokratických institucí. Podpora lidských práv, posilování občanské společnosti a význam právních norem v každodenním životě.
3. Podpora aktivit dlouhodobých misí OBSE v rámci lidské dimenze.
4. Činnost kontaktní osoby při řešení romské otázky (Roma and Sinti Issues).
5. Přispívání ke včasnému varování a prevenci konfliktů pomocí monitorování implementace opatření přijatých v rámci lidské dimenze účastnickými státy. Většina dokumentů vytvořených v rámci Úřadu pro demokratické instituce a lidská práva lze začlenit do následujících 4 kategorií: výroční zprávy (annual and semi-annual reports), publikace (publications), zprávy o průběhu voleb (election reports) a dokumenty týkající se romské otázky (Roma and Sinti issues).

Reálná práce ODIHRu se opírá o čtyři pilíře:

1. Monitorování voleb – jedná se o dlouhodobé monitorování, technickou pomoc při organizaci a školení osob napomáhajících k hladkému průběhu voleb.
2. Pomoc demokratizaci – jedná se o praktické projekty k podpoře demokracie, právního státu a občanské společnosti v členských státech OBSE.
3. Kontaktní instituce pro romskou otázku – výměna praktických i teoretických informací o romské problematice.
4. Sledování a kontrola lidské dimenze. K tomuto pilíři patří i téma nezákonného obchodu s lidmi. Úřad pro demokratické instituce a lidská práva vytváří a zavádí programy proti obchodování s lidmi, které se specializují na průzkum a sběr dat, legislativní přehled a reformy. Významnou úlohu hraje Úřad pro demokratické instituce a lidská práva i ve spolupráci s nevládními organizacemi. Společně vytvářejí poradní střediska pro pomoc obětem nezákonného obchodu.

6.1.2 *Zvláštní zmocněnec pro boj proti nezákonnému obchodu s lidmi (Special Representative on Combating Trafficking in Human Beings)* ³²

Zvláštní zmocněnec pro boj proti nezákonnému obchodu s lidmi se zabývá hlavně vývojem a implementací politik podporujících potírání tohoto druhu zločinu (anti-trafficking policies)³³ v členských státech. V následujících bodech shrnuji základní úlohy zmocněnce tak, jak jsou definovány v rámci OBSE:

1. Pomáhá členským státům OBSE při realizaci závazků vyplývajících z Akčního plánu OBSE na potírání nezákonného obchodu s lidmi
2. Zajišťuje součinnost všech tří dimenzí OBSE při řešení nezákonného obchodování.
3. Posiluje spolupráci nejen mezi příslušnými orgány OBSE, ale i mezi OBSE a dalšími zainteresovanými mezinárodními organizacemi.
4. Zvyšuje obecné povědomí o problému, zapojování veřejnosti do problémů v únosné míře.
5. Působí v rámci OBSE jako konzultační orgán a jako prostředník mezi příslušnými jednotlivci a organizacemi řešícími nastalé komplikace.
6. Stanovuje a usnadňuje společně s dalšími zainteresovanými institucemi OBSE postupy a technickou pomoc na poli legislativy.
7. Poskytuje rady a konzultace odborníkům na poli legislativy, judikatury a exekutivy, kteří se zabývají danou problematikou.
8. Spolupracuje s národními zpravodaji a médii provozovanými členskými státy k monitorování a spolupráci na poli potírání zločinu. Dále spolupracuje i s nevládními organizacemi zabývajícími se stejnou problematikou.
9. Úzce spolupracuje s Úřadem pro demokratické instituce a lidská práva (ODIHR) a příslušnými institucemi OBSE, s generálním tajemníkem OBSE, se sekretariátem generálního tajemníka, s koordinátorem ekonomických a ekologických aktivit

³² OSCE: *OSCE Handbook 2002*, 3. vydání, Vienna: OSCE Secretariat, 2002, ISBN 3-902107-00-6, str.101-105

Informace dostupné z: <http://www.osce.org/cthb/13286.html> (19.2.2007)

³³ OSCE: *OCEEA Activity Report – June 2004 – May 2005*, Vienna: Office of the Co-ordinator of OSCE Economic and Environmental Activities, 2005, strana 22-26

(OCEEA), s dlouhodobými misemi OBSE a s dalšími zainteresovanými odborníky a institucemi.

10. Zabraňuje duplicitě v aktivitách OBSE.

6.2 Aktivity OBSE v problematice „Nezákonného obchodování s lidmi“

6.2.1 Definice OBSE

V listopadu roku 2000 byla na vídeňském zasedání Ministerské rady převzata definice nezákonného obchodování s lidmi, jak byla uveřejněna v Protokolu Organizace spojených národů o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména s ženami a dětmi (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children³⁴), doplňujícím Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (UN Convention Against Transnational Organized Crime³⁵).

Jedná se o základní dokument vymezující postižené státy, definici nezákonného obchodování a úsilí a snahy OBSE.

Nezákonné obchodování s lidmi je velice široký pojem. Zasahuje do mnoha oblastí lidského života a zahrnuje velké množství nezákonných aktivit. Dotýká se témat lidských práv, nerovnoprávnosti, diskriminace, právních norem, kontroly kriminality, korupce, materiální bída a migrace. Poměrně malá rizikovost a vysoké zisky dělají z obchodování s lidmi velice dobrou formu výtěžku v rámci organizovaného zločinu v Evropě. Protože nezákonné obchodování i pašeráctví fungují na stejném nelegálním utajovaném základě, mohou se tyto dvě činnosti navzájem propojovat a doplňovat. Často tedy využívají stejné organizované sítě. Avšak nezákonné obchodování se od pašování a nelegální migrace v mnohém liší. Využívá prostředků síly, podvodů a nátlaku k tomu, aby zotročil nebo jinak poškodil své oběti. Současná legislativa, příslušné politiky a strategie byly shledány neadekvátními k tomu, aby předcházely nebo potlačovaly nezákonný obchod nebo aby chránily lidská práva poškozených osob. Výsledkem toho je, že oběti nezákonné činnosti jsou často obviněny z kriminální činnosti, zatímco samotní pašeráci vyvážnou bez obvinění.

³⁴ Informace dostupné z: http://www.unodc.org/unodc/en/trafficking_protocol.html (19.2.2007)

³⁵ Informace dostupné z: http://www.unodc.org/unodc/en/crime_cicp_convention.html (19.2.2007)

Otroctví samozřejmě v průběhu historie doznalo výrazných změn a proto se v současné době již jedná o jiný pojem, který OBSE definuje jako „otroctví současnosti“ (modern-day slavery³⁶).

Obchodníci se zaměřují na mladé ženy a dívky ze zemí se špatnou hospodářskou situací, kde žijí v nevyhovujících společenských i ekonomických podmínkách. Nejčastěji jsou ženy nuceny k práci v oblasti sexuálního průmyslu, kam jsou nalákány pod slibem legální práce v zahraničí. Nejčastěji nabízené pozice jsou servírka, kadeřnice nebo hospodyně. Některé ženy nakonec souhlasí s „jemnou formou“ práce v sexuálním průmyslu, jakými jsou například práce v peep show a v nočních klubech, aby si co nejrychleji vydělaly peníze a mohly se vrátit zpět domů. Často však cesta domů zdaleka není jednoduchá a jejich představy se naprosto liší od reality. Nátlak, výhrůžky, násilí a potlačování základních práv očekává oběti hned po příjezdu do cílové země. Nutnost uhradit mnohonásobek skutečných výdajů za dopravu a potřebné dokumenty, ubytování a další „služby“ dovede oběti k následné závislosti na pachateli. Ženy čelí nelítostným pracovním i životním podmínkám. Ukrajinské ženy, osvobozené při záchranné akci podporované ODIHRem vypověděly, že byly nuceny sloužit svým klientům od 21h do 5h do rána každou noc, musely spát na tvrdé zemi ve sklepech a jako stravu dostávaly pouze jeden hamburger za den.

Tyto ženy mají mizivé možnosti útěku, často se bojí místních autorit a deportací a jsou tedy využívány bez možnosti jakékoliv obrany. Téměř vždy jsou ženy nuceny předat své osobní dokumenty pachatelům. Tento začarovaný kruh reprezentuje novou podobu otroctví současnosti.

Úsilí OBSE vychází z myšlenky ředitele Úřadu pro demokratické instituce a lidská práva, velvyslance Gérarda Stoudmanna, který prohlásil, že je třeba nezákonné obchodování s lidmi učinit stejně riskantním a složitým jako obchodování s drogami a jiné formy organizovaného zločinu. Dále zdůraznil nutnost přijmout taková legislativní opatření, která by kriminalizovala nezákonné obchodování s lidmi. Dalším důležitým krokem je nutnost vyzvednout toto téma mezi představiteli vlád, vykonavateli právních předpisů, imigračními úředníky a judikaturou jednotlivých členských států OBSE.

OBSE se zabývá tímto tématem již od roku 1991, kdy byl požadavek na potlačení nezákonného obchodu poprvé zahrnut v Moskevském dokumentu. V roce

³⁶ Informace dostupné z: <http://www.osce.org/item/16861.html> (19.2.2007)

1999 vznikla funkce poradce pro oblast nezákonného obchodování. Akční plán o možných iniciativách OBSE v roce 2000 byl prezentován na Istanbulsčém summitu v listopadu 1999.

ODIHR podporuje velké množství projektů v různých zemích, které se vážou k danému tématu. V Polsku byly organizovány semináře a školení pro policisty, pohraničnky, sociální pracovníky, prokurátory, vládní představitele a novináře. Další přednášky se týkaly zvyšování povědomí o obchodování se ženami. V Rusku a Rumunsku byla pod záštitou OBSE organizována sezení s představiteli nevládních a vládních organizací. Na Ukrajině podporuje ODIHR zřizování non-stop horkých linek, sloužících nejen k prevenci zločinu, ale i k následné pomoci obětem. Kromě toho byly tyto projekty implementovány i v Albánii, Moldávii a Střední Asii. ODIHR je zároveň zastoupen v pracovní skupině pro obchodování s lidmi v rámci Paktu stability pro jihovýchodní Evropu, který se zabývá regionální implementací jednotlivých strategií.³⁷

6.2.2 Akční plán pro boj proti nezákonnému obchodování s lidmi (*Action plan to Combat Trafficking in Human Beings*)³⁸

V roce 2003 přijala Stálá rada OBSE již zmiňovaný „Akční plán pro boj proti nezákonnému obchodování s lidmi“. Tento Akční plán zcela realisticky čelí nové formě otroctví na národní i mezinárodní úrovni. Členové OBSE schválili řadu doporučení pro národní snahy jednotlivých států. Nezákonné obchodování se má stát tvrdě postihovaným trestným činem a státy mají poskytovat obětem zákonnou ochranu a záštitu. Významným počinem má být i vytváření „anti-trafficking units“ – jednotek na potírání nezákonného obchodu jak v zemi původu, tak v zemi cílové.³⁹

Podle Stálé rady došlo v poslední dekádě k hrozivému nárůstu jak samotných nezákonných incidentů, tak v počtu obětí těchto incidentů. Výsledky stíhání pachatelů jsou stále neuspokojivé a organizované gangy si osvojují stále rafinovanější techniky, mají k dispozici stále obsáhlejší finanční zdroje a rostoucí informační sítě. Chyba

³⁷ ODIHR: *Annual Report 2001*, Warsaw: ODIHR, 2001, strana 22

³⁸ Informace dostupné z: http://www.osce.org/press_rel/2003/pdf_documents/07-3447-pc1.pdf (19.2.2007)

³⁹ OSCE: *OCEEA Activity Report – June 2005 – May 2006*, Vienna: Office of the Co-ordinator of OSCE Economic and Environmental Activities, 2006, strana 25-29

ze strany států je i v neschopnosti omezit nárůst korupce, což organizovaný zločin samozřejmě také podporuje. Podstatné je zvýšit povědomí občanů, médií a samotných představitelů států o této formě kriminality.

Akční plán doporučuje členským státům, aby přijaly přísné zákony a opatření, které z nezákonného obchodování udělají mezinárodně vymahatelný trestný čin a zajistí, že oběti se nestanou viníky pouze proto, že samy byly obětí nezákonného obchodování. Je totiž otázkou mezinárodního práva, kdo má vlastně být potrestán. Jedná se o odlišení pouhých převozníků – zprostředkovatelů, a zadavatelů zakázek, kteří celou nelegální činnost organizují a mají z ní prospěch. Další otázkou je postih nelegální činnosti, která v různých svých fázích probíhá na úrovni různých států. Je náročné rozdělit míru zodpovědnosti mezi jednotlivé státy a viníky reálně postihovat.

Na státy je apelováno, aby přijaly potřebné kroky k ochraně obětí, svědků a jejich příbuzných před případnou odvetou a zastrašováním. Akční plán doporučuje zřízení ochrany pro oběti i ve formě repatriace do jejich vlasti – pokud možno dobrovolné. Vlády by měly zvážit poskytnutí společenských a ekonomických podpor pro oběti nezákonného obchodu a zajistit, aby opatření pro potírání nezákonného obchodu neomezovala práva obětí žádat o azyl v souladu s mezinárodním azylovým právem.

Cílovým zemím Akční plán doporučuje liberalizaci pracovního trhu, aby vzrostl počet pracovních příležitostí. Pokud se tak nestane, hrozí v zemi nárůst zákonem neošetřené ilegální činnosti. Je tudíž v zájmu jednotlivých států hledat rovnováhu mezi poptávkou po levné pracovní síle a možnostmi regulární migrace.

Zemím původu Akční plán doporučuje zlepšení a zjednodušení přístupu ke vzdělání a odbornému vyučení pro děti, zvláště pro dívky, a příslušníky národnostních, jazykových a náboženských menšin. Dále vyzývá ke zlepšení pracovních podmínek a ke zvýšení nabídky práce pro ženy, k čemuž by mohl pomoci rozvoj malých podniků.

Z realistického úhlu pohledu je třeba posílit pracovní nástroje OBSE, aby mohl být Akční plán v určité míře implementován.⁴⁰

Akční plán je dokumentem, který jedinečným způsobem specifikuje pojem „Trafficking“ se všemi jeho příčinami a následky. Shrnuje všechny dosud nasbírané

⁴⁰ Informace dostupné z: <http://www.osce.org/item/7676.html> (19.2.2007)

poznatky zemí o této problematice a výborně vše řadí a srovnává. Jedná se o velice komplexní a promyšlený dokument s propracovanou strukturou a se širokou škálou informací. Nabízí zemím parametry chování („norm setting“) a nechává na uvážení států, jak danou problematiku pojmu a jaká přijmou opatření. To je pro státy velice příznivý postup, dokument k ničemu nezavazuje, pouze nabízí varianty řešení. Dále Akční plán upřesňuje, z čeho problémy nezákonného obchodu vznikají a výborně analyzuje příčiny problému.

Problémem tohoto dokumentu je jeho právní nezávaznost. To dává státům velký prostor k vlastním interpretacím a nevaluje na ně povinnost řídit se jím. Chybí možnost aplikovat sankce. Na Akčním plánu se pracovalo téměř tři roky a bylo zapotřebí nalézt kompromis vhodný pro všechny, což se podařilo. Otázkou však zůstává, jak si státy převezmou myšlenky toho dokumentu do svých vlastních politik. Na příkladě Albánie se ukazuje, že státy si určité závazky připouštějí. Albánie v roce 2005 přijala vlastní plán na potlačování nezákonného obchodu a další státy, které podobné kroky zatím nepodnikly, jsou alespoň nuceny o této problematice přemýšlet.

Podle mého názoru je Akční plán určitě výborným krokem vpřed v rámci této problematiky, problémem je však jeho značná nerealističnost, alespoň v některých bodech. Nejmarkantněji jsem si toho všimla u doporučení cílovým zemím. Akční plán doporučuje liberalizaci trhu, zvyšování počtu legálních pracovních míst a zlepšení podmínek pro pracovníky. To je samozřejmě představa ideální, je však otázka, zda je v současné době v moci jednotlivých států podobné plány uskutečnit. V tržním prostředí současných ekonomik je Akční plán poměrně nereálný, hlavně díky absenci jakýchkoliv sankcí. Problém vymahatelnosti a sankcí se však netýká pouze tohoto dokumentu. Týká se všech dokumentů OBSE a odpovídá povaze této organizace, která působí spíše jako určitý ukazatel, kterým směrem se mají státy orientovat, implementace je pak už otázkou konkrétních politiků.

6.2.3 *Boj proti nezákonnému obchodu s dětmi (Combating Trafficking in Children)*⁴¹

V roce 2005 se OBSE zabývala i konkrétnějším tématem v tomto širokém rámci, a tím je boj proti nezákonnému obchodování s dětmi.

⁴¹Informace dostupné z: http://www.osce.org/documents/cthb/2005/03/15338_en.pdf (19.2.2007)

Tomuto tématu se ve velké míře věnuje OSN. OBSE však toto užší téma také zařadilo na svou agendu, protože se jedná o problém v současné době velice palčivý, který je na pořadu dne i v nejcivilizovanějších zemích Evropy. To dokazuje jeho komplikovanost a obtížnou postižitelnost.

V dokumentu zmocněnce z 18.3.2005 je boji proti nezákonnému obchodování s dětmi stanovena vysoká priorita v rámci aktivit OBSE.

Rozhodnutím ze Sofijského zasedání Ministerské rady v prosinci 2004 byla Stálá rada pověřena formulací dodatku k výše zmíněnému Akčnímu plánu z roku 2003 ve světle „zvláštních potřeb dětských obětí nezákonného obchodu na ochranu a pomoc“ (Special Needs of Child Victims of Trafficking for Protection and Assistance).

V tomto dokumentu je dále zmíněno vyšetřování sexuálních zločinů, role poslanců v boji proti nezákonnému obchodu s dětmi, sexuální vykořisťování dětí, dětské pornografie a role internetu v této problematice.

V rámci tohoto jednání byla přijata i řada konkrétnějších návrhů a řešení.⁴² Nezákonné obchodování s dětmi se v mnoha aspektech liší od obecné definice obchodování s lidmi. Dětské oběti jsou vystaveny nejrůznějším formám týrání, vykořisťování a zneužívání. Obchodníci se nezákonně zmocní cizích dětí – jakéhokoliv stáří pod 18 let, chlapců i dívek – a stěhují je z místa na místo za účelem finančního výdělku.

Zatímco obchodování s lidmi je ve většině případů spojeno s určitým stupněm nátlaku nebo násilí, u obchodování s dětmi tomu tak nutně být nemusí. Cílem obchodníků je vytrhnout dítě z jeho domácího prostředí a tak je více citově navázat na svoji nebo jinou osobu. Dítě odtržené od rodiny je zranitelnější a povolnější k jakékoliv aktivitě. Dalším rozdílem je účel obchodu. Zatímco u žen je většinou důvodem práce v sexuálním průmyslu, u dětí, s výjimkou mladých dívek, jsou důvody rozmanitější.

Obvykle si spojujeme nezákonné obchodování s přesunem osob mezi jednotlivými zeměmi, v případě dětí však existuje mnoho případů zneužívání ve vlastní zemi. To souvisí právě s odebráním dětí z jejich přirozeného domácího prostředí, což vzhledem k dětské adaptabilitě zjednodušuje manipulaci s nimi.

⁴² Informace dostupné z: http://www.osce.org/documents/cthb/2005/03/15338_en.pdf (19.2.2007)

Způsoby nezákonného zneužívání osob jsou popsány v dokumentu OSN z roku 2000 (Trafficking Protocol) a zahrnují:

1. Sexuální vykořisťování.
2. Nucené práce a služby.
3. Otrctví a praktiky tomu podobné.
4. Odnětí orgánů pro nelegální transplantace.

Na základě tohoto výčtu můžeme odlišit specifika obchodování s dětmi, jak je vymezuje OBSE. Jsou jimi:

1. Komerční sexuální využívání dětí.
2. Vnitrostátní adopce.
3. Využívání na služby v domácnosti.
4. Žebření za účelem získávání peněz pro svého kontrolora, ne získávání prostředků pro své vlastní potřeby – zahrnuje prosté žebření, hru na hudební nástroje, a pouliční prodej.
5. Obchod s malými dětmi a kojenci v rámci mezistátní adopce.
6. Nelegální kriminální aktivity včetně krádeží.
7. Další riskantní formy dětské práce.

Obchodování s dětmi ovlivňuje 3 různé věkové skupiny:

1. Téměř dospělé jedince, ve věku 16 – 17 let, ve většině případů se jedná o dívky, které jsou využívány v sexuálních službách.
2. Prepubertální děti zaměstnávány převážně v rámci nucených prací.
3. Malé děti určené k nelegální adopci.

Lidé jsou často toho názoru, že tyto případy by měly být posuzovány rozdílně, to je však omyl, protože děti zneužívané jakýmkoliv způsobem mají právo na stejnou míru ochrany. Posuzování nezákonné činnosti dětí je totiž náročnější než u dospělých lidí, u kterých je většinou nezákonná činnost jasná a prokazatelná. U dětí dochází často

k případům nucených prací a služeb, jako například drobné krádeže a žebrání na ulicích. Děti jsou pak často vnímány jako viníci sami o sobě a není už vidět vyšší instance v pozadí. Často pak dochází k trestání samotných dětí, které nemají na výběr žádnou jinou alternativu a nezkoumají se důvody jejich jednání. Proto je velice těžké nezákonné obchodování s dětmi a jejich nelegální činnost posuzovat. Takových dětí je velké množství nejen ve velkých městech, jen je třeba si jich všimnout a neodsuzovat je příliš zbrkle.

V dokumentech OSN, Rady Evropy a dalších mezinárodních organizací najdeme podobná doporučení a rady. OBSE shrnuje rady pro členské státy následovně:

1. Působit preventivně v potírání nezákonného obchodu a vykořisťování.
2. Identifikovat děti, které jsou oběťmi nezákonného obchodu a pomáhat jim.
3. Chránit dětské oběti.
4. Najít trvalé řešení v nejlepším zájmu každého jednotlivého dítěte.

Tato doporučení vypovídají o tom, že péče státu zdaleka nekončí pouze odhalením kriminálního činu a zadržením nezákonných obchodníků, je na něj kladena zodpovědnost i za další rehabilitaci a vývoj života dítěte.

Možností chránit dítě existuje mnoho podle různých fází, ve kterých se oběť nachází. Nezákonné obchodování s lidmi je totiž proces, ne jednorázová akce. Dokonce v rámci jedné země je zapotřebí dokonalé koordinace mnoha institucí a jednotlivců a dokonalý organizační aparát. Fáze na sebe navazují nejen chronologicky, ale i logicky.

První fáze je ještě před samotným zahájením nezákonného obchodu. V rámci ní je ze strany státu nepostradatelná prevence. Ta je nejúčinnější, pokud se státy zaměří na:

1. Ochranu dětí před podezřelými a nebezpečnými situacemi.
2. Poskytování perspektivy dětem, které jsou k trestné činnosti náchylné jak z hlediska prostředí, ve kterém žijí, tak z hlediska výchovy.

Druhá fáze nastává ve chvíli, kdy je dítě odříznuto od své rodiny a je uneseno do cizího prostředí. Třetí fáze je již samotné zneužívání dítěte, ve které je mnoho z nich vysvobozeno, mnoho z nich se zachrání samo útekem nebo jiným způsobem vzpoury. V další fázi dochází k obnově a zotavování. V této fázi potřebuje dítě ochranu, aby se nedostalo zpět do moci svých únosců, ať již po fyzické nebo po psychické stránce.

Nejedná se však pouze o rizika spojená s únosci. Jedná se i o ochranu soukromí dítěte před médii, o psychologickou pomoc, aby dítě nebylo svými zážitky poznamenáno po zbytek života. Dokonce v této poslední fázi je tedy dítě ohrožováno nejen ze strany únosců, ale i ze strany policie a vyšetřovatelů, kteří mohou nevhodným chováním a péčí způsobit dítěti trvalé psychické následky.

Kroky k obnově a zotavování musí být prováděny systematicky a rozumně. V krátkodobém horizontu je nejdůležitější najít pro postižené dítě vhodného opatrovníka, dospělého zodpovědného člověka se schopnostmi rozpoznat a realizovat nejlepší zájmy dítěte, zatímco se dítě ještě nachází v zemi, kam bylo uneseno. V dlouhodobém horizontu už jsou řešení situace rozdílná:

1. Děti se musí pokusit integrovat se v zemi, do které byly uneseny.
2. Děti se vrátí do své země původu a reintegrují se tam.
3. Najdou svůj nový domov v zemi třetí a integrují se tam.

Ze zkušenosti se ukázalo, že nejlepším řešením je druhá možnost, ne vždy je však proveditelná.

Existuje více forem pomoci v této problematice. Státy mohou buď pomáhat dětem jako jednotlivcům nebo napadnout samotné kořeny organizovaného zločinu. V mnoha zemích je klíčovým polem působnosti hraniční oblast státu. Děti jsou zadržovány a kontrolovány na hranicích. To je však často děláno necitelně a bezdůvodně, což může vést k omezování pohybu mladistvých a k omezování jejich možností poznávat nové země a cestovat. V případě pozitivních zásahů se však na hranicích daří podchytit mladistvé bez dohledu dospělých, mladistvé žádající o azyl v cizí zemi, děti cestující s jiným doprovodem, než jsou jejich zákonní rodiče či opatrovníci, a mladé lidi putující za prací.⁴³

6.2.4 Úmluva o právech dítěte (*Convention on the Rights of the Child*)⁴⁴

Státy OBSE dále ratifikovaly „Úmluvu o právech dítěte“ vydanou v rámci OSN, úřadu Vysokého komisaře pro lidská práva. Z ní do prohlášení OBSE přejímají myšlenku, že děti, které se jednou staly obětí nezákonného obchodu, potřebují právní

⁴³ DOTTRIDGE, M.: *Child Trafficking and What to Do about It*, dokument dostupný na adrese: http://www.osce.org/documents/cthb/2005/03/15338_en.pdf (19.2.2007)

⁴⁴ Informace dostupné z: <http://www.unhcr.ch/html/menu3/b/k2crc.htm> (19.2.2007)

i sociální ochranu. Trpí totiž několikanásobně ve všech zmíněných fázích obchodovacího procesu. Principy, podle kterých se o možnostech reintegrace obětí rozhoduje, jsou zakotveny také ve zmíněné konvenci stejně jako pokyny pro státní úřady, jak s takovými dětmi zacházet. Po návratu dětí do vlasti musí úřady brát v potaz tři důležité podmínky:

1. Dítě není uprchlíkem a nemusí žádat o azyl.
2. Pro dítě musí být zajištěn náhradní domov v případě, že jeho vlastní domov neexistuje nebo není vyhovující.
3. Dítě musí být pro příště ochráněno od všech rizik a nebezpečí.

S postupem času se i OBSE zaměřuje na poněkud konkrétnější témata v rámci širokého problému, jakým je nezákonné obchodování s lidmi. Je totiž obtížné obsáhnout celou škálu postižených i viníků. Proto se na posledních zasedáních OBSE blíže zabývá problematikou obchodování s ženami a dětmi, na které byly sice dříve snahy zaměřeny také, nebylo to však výslovně řečeno v názvech konferencí.

6.2.5 Boj proti nezákonnému obchodování s lidmi, obzvláště se ženami a dětmi, Prevence – Ochrana – Soudní stíhání (Combating Trafficking in Human Beings, especially Women and Children, Prevention – Protection – Prosecution)⁴⁵

V roce 2006 se ve Vídni konala konference s názvem „Boj proti nezákonnému obchodování s lidmi, obzvláště se ženami a dětmi, Prevence – Ochrana – Soudní stíhání“. Již z názvu konference můžeme vysledovat jisté změny v postoji OBSE k této problematice. Nejedná se o pouhá provolání ve smyslu, že nezákonné obchodování s lidmi je věc zavrženíhodná a je nutné proti ní bojovat, ale státy se nyní snaží hledat praktická východiska ze situace a navrhopvat řešení.

Hlavními tématy konference byly tyto body:

1. Přijetí speciálních opatření v boji proti nezákonnému obchodování s dětmi, konkrétně efektivnější vymáhání rozsudků na právním základě.
2. Pomoc obětem nezákonného obchodu nejen po fyzické, ale i po psychické stránce. V potaz mají být brány dlouhodobé mentální a psychické následky, hlavně následky traumatu.
3. Důsledné soudní stíhání pachatelů trestných činů a ochrana obětí.

⁴⁵Informace dostupné z: http://www.osce.org/documents/cthb/2006/06/19545_en.pdf (19.2.2007)

6.3 Krátké hodnocení přístupu OBSE

Tento postup OBSE se mi velice líbí, je nutné i nadále konkretizovat cíle, protože pouhými řečmi o nutnosti zlepšování a odsuzováním stávající situace se nic nevyřeší. OBSE se během posledních několika let propracovala ke své vlastní cestě, vybrala si specifická témata zájmu a na základě toho se jí bude do budoucna lépe prosazovat její myšlenky a opatření. V listopadu 2006 se ve Vídni uskutečnila konference na téma „Obchodování s lidmi pro účely pracovního vykořisťování, stíhání pachatelů“. Konference se zabývala převážně použitím mezinárodních právních předpisů, týkajících se obchodováním s lidmi a vykořisťování, v národních legislativách. Na konferenci se sešli odborníci na danou tematiku – anti-trafficking co-ordinators, právníci, inspektoři kontrolující pracovní předpisy, zástupci nevládních organizací a v neposlední řadě experti z řad členských zemí OBSE. Můžeme tedy sledovat, že OBSE se tematikou zabývá velice aktivně a tato otázka je intenzivně diskutována na všech úrovních organizace.

7. CASE STUDY – „Nezákonné obchodování s lidmi“ v pojetí OSN

7.1 Instituce v rámci OSN

V rámci Organizace spojených národů se nezákonným obchodováním s lidmi zabývá více odborných organizací. OSN se touto problematikou zabývá jinak než OBSE. Každá cílová skupina nebo skupina obětí nezákonného obchodování má v systému OSN svou vlastní odbornou organizaci, která se danou problematikou zabývá detailně. Tento přístup má své výhody, ale i své nevýhody. Výhody jsou hlavně ve větší specializaci a koncentraci odborníků na jednotlivé problémy, nevýhody mohou být ve ztrátě kontinuity práce a ztrátě komplexnosti ve sledování jevů a problémů.

7.1.1 Úřad Vysokého komisaře pro uprchlíky (United Nations High Commissioner for Refugees - UNHCR)⁴⁶

UNHCR se zabývá vedením a koordinací mezinárodních aktivit k celosvětové ochraně uprchlíků a řešení jejich problémů.

⁴⁶ Informace dostupné z: <http://www.unhcr.ch/> (19.2.2007)

7.1.2 Úřad OSN pro drogy a kriminalitu (*United Nations Office on Drugs and Crime - UNODC*)⁴⁷

UNODC se zabývá podporou států v boji proti nelegálnímu pašování osob a drog. Dále podporuje boj proti mezinárodnímu terorismu a proti organizovanému zločinu.

7.1.3 Dětský fond OSN (*International Child Development Centre - UNICEF*)⁴⁸

UNICEF se zabývá prosazováním práv dětí, jejich ochranou a pomocí po celém světě.

7.1.4 Rozvojový fond OSN pro ženy (*United Nations Development Fund for Women - UNIFEM*)⁴⁹

UNIFEM se zasazuje za práva žen a jejich rovnoprávnost s muži. Podporuje účast žen na společenském, hospodářském a politickém dění zemí. Zasazuje se o zapojení žen na všech úrovních života ve státech a pomáhá ženám prosazovat se v regionálním, národním i světovém měřítku.

7.1.5 Mezinárodní organizace práce (*International Labour Organization - ILO*)⁵⁰

ILO se zabývá sociální spravedlností a mezinárodním uznáváním lidských a pracovních práv.

7.1.6 Světová zdravotnická organizace (*World Health Organization - WHO*)⁵¹

WHO se specializuje na zdraví a zdravotnictví ve světě. Jejím cílem je dosažení nejvyšší možné míry zdraví pro lidstvo. Zdraví je podle ní specifikováno jako kompletní psychická, mentální pohoda bez jakýchkoliv známek choroby.

⁴⁷ Informace dostupné z: www.unodc.org/ (19.2.2007)

⁴⁸ Informace dostupné z: <http://www.unicef.org/> (19.2.2007)

⁴⁹ Informace dostupné z: <http://www.unifem.org/> (19.2.2007)

⁵⁰ Informace dostupné z: <http://www.ilo.org/> (19.2.2007)

⁵¹ Informace dostupné z: <http://www.who.int/home-page/> (19.2.2007)

7.2 Aktivita OSN zaměřené proti nezákonnému obchodování s lidmi

7.2.1 Přístup OSN

OSN přijala v oblasti nezákonného obchodování významné kroky a zabývá se touto problematikou velice detailně a důkladně. 15. listopadu 2000 přijalo Valné shromáždění OSN balíček opatření proti různým formám nadnárodního organizovaného zločinu, včetně Úmluvy OSN o nadnárodním organizovaném zločinu (UN Convention against Transnational Organized Crime) a Úmluvy o prevenci, potlačování a trestání nezákonného obchodu s lidmi, obzvláště ženami a dětmi (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, especially Women and Children). Tyto dokumenty na státy apelují, aby přijaly základní charakteristiky a postihy trestných činů, mezi něž je zahrnuto nezákonné obchodování, účast na přípravě organizovaného zločinu, praní špinavých peněz a další kriminální přečiny. Tento balíček dále zahrnuje mezinárodní spolupráci v trestních věcech, ve věcech vyšetřování a soudního stíhání a opatření o vydávání delikventů.

Protože odborných organizací OSN existuje velké množství a každá z nich vyvíjí řadu aktivit, vybrala jsem si pro OSN ze svého pohledu nejdůležitější dokumenty zabývající se touto problematikou a jim se nyní budu věnovat důkladněji. Snažila jsem se vybrat dokumenty, které vznikly na úrovni OSN jako celku, aby byly srovnatelné s dokumenty OBSE. Každá z odborných organizací vydává k této problematice své vlastní dokumenty, ty však zahrnují pouze užší části sledované problematiky, což nemá pro srovnání s dokumenty OBSE relevantní vypovídací hodnotu.

Jsou jimi:

1. Program OSN proti nezákonnému obchodu s lidmi (UN Global Programme against Trafficking in Human Beings)
2. Úmluva OSN o nadnárodním organizovaném zločinu (UN Convention against Transnational Organized Crime)
3. Úmluva o prevenci, potlačování a trestání nezákonného obchodu s lidmi, obzvláště ženami a dětmi (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, especially Women and Children)
4. Úmluva o právech dítěte (Convention on the Rights of the Child)⁵² (viz. kap. 6.2.4)

⁵²Informace dostupné z: <http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/k2crc.htm> (19.2.2007)

Pro účely mého srovnání se problematikou nezákonného obchodování s lidmi v nejširším slova smyslu zabývá Úřad OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC). UNODC je v tomto širším záběru srovnatelnější s OBSE, protože ostatní odborné organizace se zabývají již úzce specifikovanými tématy a skupinami osob.

Pro začátek je třeba si vymežit, čím se budeme v rámci aktivit OSN zabývat. OSN se poměrně detailně zabývá rozdílem mezi nezákonným obchodováním a pašováním osob. V určitých aspektech se k sobě tyto trestné činnosti blíží. Tím se blíže zabývá Úmluva o pašování přistěhovalců po zemi, moři a ve vzduchu (Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air)⁵³. V jiných aspektech se naopak jedná o aktivity značně odlišné. Podstatný je souhlas či nesouhlas osob, kterých se aktivita týká. Osoby svěřující se do rukou pašeráků sice žijí v nebezpečných a často degradujících podmínkách, ale minimálně na počátku akce daly svůj souhlas. Oběti nezákonného obchodu se nacházejí v podmínkách podobných, avšak bez vlastního svolení a proti své vůli.

Dalším významným rozdílem je, že pašování končí příjezdem na místo určení, zatímco nezákonný obchod pokračuje vydíráním, nucenou prací nebo jinou formou vykořisťování. Z praktického hlediska jsou tedy oběti nezákonného obchodu většinou postiženy více a je potřeba poskytovat jim větší ochranu a pomoc. Konečně posledním významným rozdílem je územní rozsah trestné činnosti. Zatímco pašování je vždy mezinárodní záležitost, nezákonný obchod může fungovat i rámci jedné země na základě přesunu obětí z místa na místo.

Dalším významným faktem je, že OSN se zabývá nepoměrně větším počtem států, které jsou velice odlišné a na různém stupni společenského, ekonomického a politického rozvoje. Nezákonné obchodování tedy bude sledováno v jiných dimenzích, než v rámci OBSE nebo Evropské unie.

Problémem nezákonného obchodu je jeho stále vysoká rentabilita. Obchodníci podstupují vcelku malé riziko a získávají vysoké zisky. Nezákonný obchod se nejvíce rozrůstá v zemích střední a východní Evropy a v postsovětských zemích. Tam se tedy zájmy OBSE a OSN mohou překrývat, avšak OSN zahrnuje i další rizikové oblasti,

⁵³ Informace dostupné z:

http://www.uncjin.org/Documents/Conventions/dcatoc/final_documents_2/convention_smug_eng.pdf#search=%22Protocol%20against%20the%20Smuggling%20of%20Migrants%20by%20Land%2C%20Sea%20and%20Air%22 (19.2.2007)

jakými jsou například Thajsko, Filipíny, Nepál, Bangladěš a celá jihovýchodní Asie. Podle dat Europolu jsou obraty jen v této oblasti odhadovány na miliardy dolarů ročně.⁵⁴

OSN se také zabývá nezákonným obchodem ve smyslu široké škály nezákonných aktivit. Nejedná se pouze o práci v sexuálním průmyslu, ale o práci charakterizovanou jako „špinavá, náročná a nebezpečná“ (three D-jobs – dirty, difficult and dangerous).

Nezákonný obchod poškozují nejen bezprostředně postižené oběti, ale i celkovou ekonomiku států a jejich udržitelný rozvoj. Únik peněz v důsledku této činnosti je nezanedbatelnou částkou ve státních rozpočtech. K rozkvětu nezákonného obchodu slouží i korupce ve státní zprávě. Nezákonný obchod vzniká jako důsledek sociálních a ekonomických nerovností, které vyvolávají nabídku lidí ochotných emigrovat za prací, a poptávku po sexuálních a jiných službách. Kriminální postihy sice působí jako odstrašující element, ale jsou stále nedostatečné a postihují ve velké míře pouze části řetězce a ne skutečné viníky.

Stát by měl podle doporučení OSN fungovat již v preventivní fázi, to znamená informovat občany o možných rizicích, vytvářet účinné právní normy a ovlivňovat a podporovat rizikové skupiny, které jsou k trestným činům tohoto ražení náchylné.

OSN se narozdíl od OBSE také významněji zabývá šířením nemoci HIV/AIDS. K šíření této nákazy dochází hlavně v oblasti sexuálního průmyslu, kde je s lidmi zacházeno jako s pouhými komoditami a často jim není poskytována ani základní lékařská péče.

7.2.2 Programu OSN pro potlačování nezákonného obchodu s lidmi (UN Global Programme against Trafficking in Human Beings)⁵⁵

Významným počinem OSN, ze kterého všechny následné snahy vycházejí, bylo vytvoření Programu OSN pro potlačování nezákonného obchodu s lidmi (GPAT), který vznikl v roce 1999 ve spolupráci Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu s Institutem OSN pro výzkum mezioblastní kriminality a práva (United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute - UNICRI). GPAT podporuje snahy států v boji proti nezákonnému obchodu s lidmi. Poukazuje na zapojení organizovaných kriminálních skupin do nezákonného obchodu a navrhuje postupy, jak stíhat a dopadnout pachatele trestných činů na základě dobře zorganizovaných a připravených soudních procesů.

⁵⁴ Informace dostupné z: http://www.unodc.org/unodc/trafficking_victim_consent.html#facts (19.2.2007)

⁵⁵ Informace dostupné z: http://www.unodc.org/unodc/trafficking_human_beings.html (19.2.2007)

Program zahrnuje řadu projektů technické spolupráce ve vybraných zemích. Nyní mezi vybrané země patří Benin, Nigérie, Togo, Hospodářské společenství západoafrických zemí (Economic Community of West African States – ECOWAS), Filipíny, Vietnam, Česká republika, Slovenská republika, Polsko, Brazílie a Kolumbie) a zabývá se touto problematikou ze zcela praktického hlediska. Projekty jsou organizovány na základě spolupráce národních vlád s OSN.

Na základě praktických zkušeností z daných zemí sestavuje Centrum pro mezinárodní prevenci zločinu (Centre for International Crime Prevention – CICP) zcela ojedinělou databázi zahrnující přehled často používaných tras, počty migrantů a obětí nezákonného obchodu, všechna dostupná data o postižených osobách i o pachatelích a nejčastěji používané metody této trestné činnosti. Databáze se skládá z informací regionálního, národního a celosvětového významu. Tato databáze je první svého druhu a ve velké míře boj proti organizovanému zločinu zjednodušuje. Slouží jako zdroj informací pro politiky, vědky, odborníky a nevládní organizace.

Dále byl vypracován dokument k lepší orientaci v trestních otázkách. Zaměřuje se na legislativní reformy, posilování trestní odpovědnosti, ochranu obětí a mezinárodní spolupráci.

Státy zapojené do GPAT jsou vybrány z Asie, Evropy, Afriky a Latinské Ameriky a jsou hodnoceny podle:

1. Forem vykořisťování a nezákonného obchodu s lidmi.
2. Kooperace mezi zákonodárstvím a soudnictvím.
3. Úsilí vlád o reformy, v první řadě legislativní.

GPAT se angažuje jak na národní, tak na mezinárodní úrovni, na každé ovšem s jinými cíli.

Na národní úrovni se specializuje na:

1. Podporu povědomí o nezákonném obchodu s lidmi prostřednictvím veřejných kampaní.
2. Školení odborníků v oblasti práva.
3. Přijímání podstatných legislativních opatření.

4. Vytváření a posilování nástrojů k potírání nezákonného obchodování s lidmi.
5. Podporu obětí a svědků.

Na mezinárodní úrovni poskytuje tento plán podporu institucím, vládám jednotlivých států a úřadům, které se zapojují do mezinárodních aktivit. Dále poskytuje pomoc mezivládním a nevládním organizacím k prosazování jejich cílů.

7.2.3 Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (UN Convention against Transnational Organized Crime)⁵⁶

Úmluva o prevenci, potlačování a trestání nezákonného obchodu s lidmi, obzvláště ženami a dětmi (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, especially Women and Children - dále „Protokol“), přijatá Valným shromážděním OSN v roce 2000, tvoří základní dokument OSN k problematice nezákonného obchodování s lidmi. Tato úmluva není samostatným nástrojem OSN, je úzce vázána na Úmluvu OSN o nadnárodním organizovaném zločinu (UN Convention against Transnational Organized Crime – dále „Konvence“). Stát, který chce přistoupit k Protokolu, se musí zároveň zavázat i k přijetí Konvence. Tyto dva dokumenty jsou navzájem úzce provázány a nelze je od sebe oddělovat. Jedná se o dokumenty značně odlišné od dokumentů OBSE právě kvůli jejich mezinárodně právní závaznosti a vymahatelnosti.

Úmluva OSN o nadnárodním organizovaném zločinu reprezentuje významný krok vpřed v boji proti nadnárodnímu organizovanému zločinu a poukazuje na fakt, že ke zvládnutí tohoto problému je zapotřebí úzké mezinárodní spolupráce. Je právně závazným dokumentem zavazujícím členské státy k přijetí mnoha opatření k potírání organizovaného zločinu. To zahrnuje zpřísnění národních režimů v oblasti trestního zákona. Nabádá ke zvyšování postihů za tento druh kriminální činnosti, k přijímání nových opatření pro vzájemnou právní spolupráci mezi státy, ke spolupráci v právních postupech, k technické spolupráci a ke společnému výcviku specialistů. Státy mají získat jistotu v mezinárodní spolupráci v oblasti vyšetřování, soudního stíhání a postihování zločinů. To by mělo značně ztížit situaci pachatelům, kteří se dříve spoléhali na nedostatky národního práva, soudní problémy a nedostatek informací o celé škále jejich aktivit.

⁵⁶Informace dostupné z: http://www.unodc.org/unodc/en/crime_cicp_convention.html (19.2.2007)

Dále se zabývá bojem proti organizovanému zločinu v obecné rovině a hlavními kriminálními aktivitami, se kterými organizovaný zločin ve většině případů souvisí, jako například praní špinavých peněz, korupce a obstrukce při vyšetřování a stíhání. Jako její dodatek slouží dva protokoly, které se zaměřují na konkrétní oblasti organizovaného zločinu a mají pro členské státy OSN zvláštní význam. Prvním protokolem je již zmíněná Úmluva o prevenci, potlačování a trestání nezákonného obchodu s lidmi, obzvláště ženami a dětmi⁵⁷, druhým z nich je Úmluva o pašování přistěhovalců (Protocol against Smuggling of Migrants)⁵⁸. Protokoly také zavazují státy, které je ratifikují, ke kriminalizaci hlavních zmiňovaných témat a přijetí potřebných opatření, jako například zvýšení kontroly cestovních dokumentů.

7.2.4 Úmluva o prevenci, potlačování a trestání nezákonného obchodu s lidmi, obzvláště ženami a dětmi (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, especially Women and Children)⁵⁹

Nyní se budu detailněji zabývat Úmluvou o prevenci, potlačování a postihu nezákonného obchodu s lidmi, zvláště se ženami a dětmi, protože se jedná o jeden ze základních dokumentů v rámci této problematiky. Proč byl vlastně Protokol v rámci OSN přijat? Hlavním důvodem bylo vytvořit rovnováhu mezi zákonnými opatřeními a ochranou obětí nezákonného obchodu.

Úmluva sleduje tři základní cíle:

1. Prevenci a boj proti nezákonnému obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi.
2. Ochranu a pomoc obětem s ohledem na jejich lidská práva.
3. Vybudování mezinárodní spolupráce k dosažení těchto cílů.

⁵⁷ Informace dostupné z:

http://www.uncjin.org/Documents/Conventions/dcatoc/final_documents_2/convention_%20traff_eng.pdf#search=%22Protocol%20to%20Prevent%2C%20Suppress%20and%20Punish%20Trafficking%20in%20Persons%2C%20especially%20Women%20and%20Children%22,
http://www.unodc.org/unodc/en/trafficking_convention.html (19.2.2007)

⁵⁸ Informace dostupné z:

http://www.uncjin.org/Documents/Conventions/dcatoc/final_documents_2/convention_smug_eng.pdf#search=%22Protocol%20against%20Smuggling%20of%20Migrants%22 (19.2.2007)

⁵⁹ Informace dostupné z:

http://www.uncjin.org/Documents/Conventions/dcatoc/final_documents_2/convention_%20traff_eng.pdf#search=%22Protocol%20to%20Prevent%2C%20Suppress%20and%20Punish%20Trafficking%20in%20Persons%2C%20especially%20Women%20and%20Children%22 (19.2.2007)

První část Protokolu se zabývá jeho cílem, rozsahem a trestními sankcemi, v čemž už od začátku můžeme pozorovat rozdíl oproti dokumentům OBSE, které postrádají právní závaznost.

Zatímco Konvence disponuje základními pravomocemi v oblasti nadnárodního zločinu, jednotlivé protokoly se zaměřují na specifické oblasti v Konvenci shrnuté. Tato komplexnost představuje velkou výhodu pro národní zákonodárce, kteří mohou postihovat nezákonné obchodování v širokém kontextu mezinárodně organizovaných skupin, protože nejsou odkázáni pouze na úzkou charakteristiku trestného činu v rámci jednotlivých protokolů. Konvence poskytuje široký rámec, na jehož základě lze jednotlivé trestné činy zařadit a ohodnotit. Přijetí Protokolu podléhá stejným pravidlům jako Konvence. Základním účelem Protokolu je prevence a boj proti nezákonnému obchodu, ochrana a pomoc obětem a mezinárodní spolupráce. Charakteristika obětí a svědků je zmiňována i v Konvenci, ale konkrétní ochrana a pomoc je popsána až v Protokolu.

V článku 3 Protokolu⁶⁰ je poprvé uvedena mezinárodně schválená definice nezákonného obchodu. V zásadě se nezákonný obchod s lidmi skládá z aktivit, při kterých pachatel získá kontrolu nad obětí použitím donucovacích nebo podvodných metod nebo pomocí vykořisťovatelských vztahů, při kterých disponuje jedna ze stran relativně malou silou a tím je náchylná k tomu, stát se obětí. Jakmile získá pachatel nad obětí kontrolu, začíná koloběh stěhování, nucených prací a jiné formy vykořisťování, při kterém pachatel zneužívá nedostatku jazykových a dalších znalostí oběti, které jí znemožňují vyhledat pomoc. Destinacemi nemusí být vždy cizí země, trestná činnost může probíhat i v rámci hranic státu.

Sepsat definici vyhovující všem státům je velice obtížný úkol, zvláště pokud se nejedná pouze o formu doporučení, ale o právně závazný dokument. Definice užívá někdy až vágní výrazy, které dávají prostor k dalším individuálním výkladům. Je těžké postihnout všechny formy nezákonného obchodu s lidmi v jednom protokolu, zvláště v takovém rozsahu, aby na jeho základě mohly být přijímány zákony národními zákonodárci. Proto stanovují i Konvence i Protokol pouze minimální kritéria, které státy mohou v případě potřeby dále rozvádět a upřesňovat. Problém v zákonodárství tvoří role

⁶⁰ Informace dostupné z:

http://www.uncjin.org/Documents/Conventions/dcatoc/final_documents_2/convention_%20traff_eng.pdf#search=%22Protocol%20to%20Prevent%2C%20Suppress%20and%20Punish%20Trafficking%20in%20Persons%2C%20especially%20Women%20and%20Children%22 (19.2.2007)

souhlasu obětí. Oběti dají často souhlas k nezákonnému obchodu na základě nedostatečných nebo mylných informací, co se s nimi bude dít a kam budou převáženy. Realita je taková, že každý počáteční souhlas je interpretován jako bezvýznamný, pokud se osoba nadále stala obětí nezákonných postupů. Tento přístup však může mít značně neblahé důsledky. Nelze po státech požadovat, aby braly jakýkoliv souhlas za irelevantní, protože by pak byl zúžen prostor pro obhajobu a pro spravedlivý proces. Řešením problému je odlišení souhlasu k počátečnímu impulsu od souhlasu s celou nezákonnou procedurou, jako například souhlas s nelegální prací v zahraničí za lepších finančních podmínek. Každý uvedený souhlas je také považován za irelevantní, pokud se následně objevily jakékoliv prvky nezákonné činnosti (užití síly, vydírání, vykořisťování, zneužívání, podvod, braní nebo poskytování úplatků a další).

Další nejasností Protokolu bylo, zda se má vztahovat pouze na ženy a děti, jako nejčastější oběti nezákonného obchodu, nebo na všechny osoby. Valné shromáždění nakonec rozhodlo o rozšíření působnosti na všechny osoby, bez ohledu na pohlaví a věk.⁶¹

Druhá část Protokolu se zabývá ochranou osob před nezákonným obchodem. Mnohé organizace se zabývají oběťmi nezákonného obchodu pouze do jejich osvobození, ale oběti často vyžadují největší pomoc a ochranu až po návratu do vlasti, při reintegraci do společnosti a vytváření domova a zázemí. Primát má OSN také v prosazování kompenzací pro oběti. Státy by podle ní měly zajistit obětem nejen základní bezpečnost, ale i kompenzaci škod, které utrpěly. Protokol nabádá k obsáhlejší sociální pomoci, například v oblasti poradenství, ubytování, zdravotnictví a vzdělávání, ta ovšem není povinná a záleží na možnostech a vůli států. Povinnost starat se o oběti přísluší tomu státu, na jehož území se oběť zrovna nachází.

Dalším tématem Protokolu je právní statut osob postižených nezákonným obchodováním a jejich možnost návratu do zemí původu. Země, které se často stávají pro svoji ekonomickou vyspělost zeměmi cílovými, apelovaly na to, že by nemělo existovat legální právo na trvalý pobyt osob v zemi cílové, a že by oběti měly být ihned navráceny do své země původu. Pokud by totiž právo zůstat v zemi cílové existovalo, vedlo by to pouze k dalšímu zvyšování nezákonného obchodu a nelegální migrace. Země původu pochopitelně zastávaly stanovisko opačné. Nakonec se státy dohodly

⁶¹ Rezoluce Valného shromáždění OSN: GA/RES/54/126, informace dostupné z: <http://www1.umn.edu/humanrts/resolutions/54/GA1999.html> (19.2.2007)

na opatření, podle kterého musí země v co největší míře usnadnit návrat obětí do země původu a po návratu jim poskytnout nezbytnou ochranu a pomoc. Repatriace by měla být pokud možno dobrovolná, s ohledem na bezpečnost obětí a průběh právního procesu. To by také mělo pomoci k řádnému průběhu vyšetřování, protože se tím snižuje pravděpodobnost, že by svědkové nemohli před návratem do vlasti vypovídat k případu.

Třetí část Protokolu tvoří prevence, kooperace a nástroje k potlačování nezákonného obchodu. Státy jsou vyzvány ve spolupráci ve věcech identifikace pachatelů, sdílení informací o metodách a postupech pachatelů, výcviku vyšetřovatelů, právních postupů a podpory obětí. Dále jsou státy vyzvány k zavedení bezpečnostních opatření na hranicích, kde je možnost zadržení pachatelů nejvyšší. Tyto nástroje zahrnují posílení hraničních kontrol, zvýšenou kontrolu osobních dokladů a udělování víz, ochranu cestovních dokumentů před korupcí a podvody a zajištění spolupráce bezpečnostního personálu na mezistátní úrovni. Tato opatření, zahrnutá v Protokolu, jsou stejně důležitá jak pro prevenci nezákonného obchodování, tak pro jednodušší implementaci do národní legislativy.

OSN se zabývá samozřejmě i metodami prevence, jakými jsou například výzkum a sociální a ekonomická podpora. Speciální ustanovení Protokolu by měla být čtena současně s obecnými ustanoveními Konvence, která se navíc zabývá zlehčením sociálních podmínek a potřebou informačních kampaní.

OSN se také na rozdíl od jiných organizací zabývá problémem „re-viktimizace“, kdy jsou oběti navráceny do své země původu a následně se znovu stanou oběťmi nezákonného obchodu.

7.3 Krátké hodnocení přístupu OSN

Přístup OSN k této problematice je značně realističtější než přístup OBSE. Pro to však existuje jedno důležité opodstatnění, a tím je právní vymahatelnost jejích dokumentů. Pokud může OSN uvalovat na státy sankce, je její vyjednávací schopnost značně posílena a vychází z naprosto jiných podmínek než OBSE, která může vydávat

pouze politicky závazná doporučení. Avšak fakt, že OSN má možnost uvalovat sankce ještě neznamená, že tak opravdu činí, a že mají tato opatření praktický význam.

Dalším významným rozdílem je určité štěpení zájmů OSN do odborných specializovaných organizací, z nichž se každá specializuje na určitou oblast zájmu a té věnuje svou celou pozornost. To je samozřejmě v mnoha ohledech výhodné, na druhé straně to může působit i dezintegračně v rámci snah organizace. Pokud se každou oblastí zabývá jiná instituce, může docházet ke ztrátě souvislostí, které jsou obzvláště v rámci této problematiky důležité. K tomuto problému se vrátím v následném srovnání přístupu všech tří organizací, protože přístup Evropské unie přinese ještě nové způsoby vypořádávání se s touto problematikou.

8. CASE STUDY – „Nezákonné obchodování s lidmi“ v pojetí Evropské unie

8.1 Specifika Evropské unie

Přístup Evropské unie k této problematice se liší od přístupu předchozích dvou organizací. Jednak proto, že se jedná o organizaci s podstatně menším počtem členů, dále proto, že státy v rámci Evropské unie jsou k sobě vázány velice těsně a jsou na sobě v mnoha ohledech závislé. Tento aspekt úzké spolupráce v mnoha oblastech života je pro EU v rámci mého srovnání specifický. V OSN ani v OBSE takový způsob vzájemné závislosti všech států neexistuje, pouze mezi užšími skupinami států, ale ne mezi všemi navzájem. Proto je, podle mého názoru, v jistém ohledu prosazování opatření v rámci EU jednodušší. Státy cítí k sobě navzájem větší zodpovědnost a diplomatický tlak.

8.2 Historický přehled aktivit EU

Evropská unie se tomto tématu věnuje již v rámci Smlouvy o EU z roku 1992, což zmíním v rámci legislativních metod EU. Aktivněji se mu však EU začíná věnovat až v roce 1996, kdy vyvíjí komplexní snahu o prevenci a boj proti nezákonnému obchodu s lidmi a sexuálnímu vykořisťování dětí.

Hlavními aktéry v rámci EU jsou Evropská rada, Evropská komise a Evropský parlament. Ty také zahájily činnost programů DAPHNE a STOP na podporu boje proti různým formám organizovaného zločinu. Detailněji se o nich zmiňuji v dalším textu. Kromě toho v roce 1997 přijala Evropská rada „Společný akční plán“ (Joint Action),

zabývající se právě bojem proti nezákonnému obchodu a sexuálnímu vykořisťování dětí. V něm se členské státy zavázaly zrevidovat příslušné zákony v rámci trestního práva tak, aby zajistily kriminalizaci spjatých trestních činů a podpořily soudní spolupráci mezi státy. Aktivita EU významně přispěla k růstu uvědomění o tomto tématu a k celosvětové mobilizaci sil, jak se ukazuje například na přijetí Úmluvy OSN o nezákonném obchodování s lidmi (Protocol on Trafficking in Human Beings) doplňující Úmluvu OSN o nadnárodním organizovaném zločinu (UN Convention against Transnational Organised Crime).

Další podnět k intenzifikaci aktivit byl dán článkem 29 Amsterdamské smlouvy, který obsahuje explicitní odkazy k nezákonnému obchodu s lidmi a dětmi. Tímto tématem se zabývá i „Vídeňský akční plán“ (Vienna Action plan), dále ve výrazně konkrétnější rovině Tamperský dokument ze zasedání Evropské rady v roce 1999. Evropská rada kladla důraz na dva aspekty. Prvním je boj proti těm, kdo se zabývají nezákonným obchodem s lidmi a proti ekonomickému vykořisťování migrantů, druhým je definování obecných pojmů, obvinění a sankcí.

Podle EU není „trafficking“ jen zločinem s cílem sexuálního nebo pracovního vykořisťování. Je zároveň i základním porušením lidských práv. Nezákonný obchod je uveden v článku 5 (3) Smlouvy o základních právech v Evropské unii⁶².

Smlouva o Evropské unii se zabývá explicitně nezákonným obchodem a zločiny proti dětem. Evropský parlament toto schválil v mnoha rezolucích.

Významnou roli v této problematice hraje v rámci EU Evropská komise. Pobízí státy k harmonizaci národních trestních zákoníků a zákonných postupů. Přijala dva právní akty ke sblížení trestního práva (obecné definice trestů, zodpovědnosti a sankcí pro právnické osoby) a trestních procesů (soudní pravomoci, soudní stíhání a ochrana svědků) v rámci členských států. Vydává velké množství rozhodnutí a směrnic, apeluje na státy a vyzývá je k aktivitě.

V roce 2001 se konalo Evropské fórum k prevenci organizovaného zločinu, v roce 2002 a 2003 probíhaly semináře věnované tzv. Bruselské deklaraci, konkrétně spolupráci mezi legislativními orgány a mezinárodními mezivládními i nevládními

⁶²Informace dostupné z:

http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf#search=%22Charter%20of%20Fundamental%20Rights%20of%20the%20European%20Union%22 (19.2.2007)

organizacemi. V roce 2004 proběhlo setkání u kulatého stolu na téma nezákonného obchodu s dětmi a jejich vykořisťování.

Vzhledem k plánovaným aktivitám Evropská komise zdůraznila význam Bruselské deklarace, která byla výsledkem Evropské konference o předcházení obchodování s lidmi a boji proti němu, konané v roce 2002 – „Celosvětová výzva pro 21. století“. Konference, iniciovaná Evropskou komisí v rámci programu STOP II, byla organizována Mezinárodní organizací pro migraci (IOM) v úzké spolupráci s Evropským parlamentem a s podporou mnoha zainteresovaných institucí a organizací. Bruselská deklarace měla za cíl prohlubování evropské a mezinárodní spolupráce.

V roce 2003 se Evropská komise dohodla na sestavení 20-ti členné expertní skupiny nezávislých odborníků pro boj proti nezákonnému obchodu s lidmi. Prvním úkolem skupiny bylo předložit zprávu o úspěšnosti implementace Bruselské deklarace s cílem usnadnit rozhodování jak v aktivitě pokračovat. V roce 2004 byla zpráva oficiálně předána evropskému komisaři pro spravedlnost, svobodu a bezpečnost. Na základě této zprávy a dalších dostupných informací vydala Evropská komise Sdělení ohledně prevence a boje proti nezákonnému obchodu s lidmi (Communication on Preventing and Combating Trafficking in Human Beings). Haagský program vytváření prostoru svobody bezpečnosti a justice, přijatý Evropskou radou v roce 2004, vyzývá Evropskou radu a Evropskou komisi k zintenzivnění aktivit.

8.3 Legislativa EU

8.3.1 Přehled legislativních kroků EU

Evropská unie přistupuje v rámci své legislativy k problematice nezákonného obchodu s lidmi velice striktně. Ochrana osob před nezákonným obchodováním je zakotvena v mnoha dokumentech, včetně základních dokumentů Evropské unie. Dále vznikly v rámci Evropské unie četné úmluvy a programy, ze kterých vyberu pouze ty nejdůležitější, které jsou vhodné pro mé srovnání s dokumenty OBSE a OSN.

Evropská unie se zakládá na právních dokumentech a to je zřejmé i při zakotvení problematiky nezákonného obchodu. V rámci legislativních kroků Evropské unie rozlišujeme⁶³:

1. Zákonné a politické dokumenty (Smlouva o Evropské unii, Tamperská deklarace)
2. Zákonodárství EU, návrhy a zákony Společenství (rozhodnutí, zákony, sdělení, návrhy)
3. Programy financované Evropskou komisí (AGIS, STOP II, DAPHNE)
5. Mezinárodní organizace
6. Expertní skupiny

8.3.2 Smlouva o Evropské unii

Mezi zákonnými a politickými dokumenty je nejdůležitější Smlouva o Evropské Unii (Treaty on European Union), podepsaná v Maastrichtu dne 7. února 1992. V platnost vstoupila 1. listopadu 1993. Pro účely mé práce je podstatný fakt, že smlouva mimo jiné nastolila nové formy spolupráce mezi vládami členských států – například v oblasti "spravedlnosti a vnitřních věcí". Připojením této mezivládní spolupráce ke stávajícímu komunitárnímu systému vytvořila Maastrichtská smlouva novou strukturu se třemi "pilíři", které jsou jak politické, tak hospodářské povahy.

V článku 29 Hlavy VI – Ustanovení o policejní a justiční spolupráci v trestních věcech - je aktivita Evropské unie vymezena následovně:

Článek 29/ex-čl. K.1 Cíle spolupráce v trestních věcech⁶⁴

Bez újmy pravomocím Evropského společenství si Unie klade za cíl poskytovat svým občanům v prostoru svobody, bezpečnosti a práva vysokou úroveň ochrany tím, že rozvíjí společný postup členských států v oblasti policejní a justiční spolupráce v trestních věcech, a tím, že předchází a potírá rasismus a xenofobii.

⁶³ Informace dostupné z:

http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/crime/trafficking/doc_crime_human_trafficking_en.htm#Exports%20Group%20on%20Trafficking%20in%20Human%20Beings (19.2.2007)

⁶⁴ Informace dostupné z:

http://cs.wikisource.org/wiki/Maastrichtsk%C3%A1_smlouva#.C2.A9_.C4.8C.C3.A1nek_29.2Fex-.C4.8Dl._K.1_C.3.ADle_spolupr.C3.A1ce_v_trestn.C3.ADch_v.C4.9Bcech (19.2.2007)

Tohoto cíle se dosáhne předcházením a potíráním organizované i neorganizované kriminality, zejména terorismu, obchodu s lidmi, trestných činů proti dětem, obchodu s drogami, obchodu se zbraněmi, korupce a podvodu, prostřednictvím:

užší spolupráce policejních, celních a jiných příslušných orgánů v členských státech jak přímo, tak prostřednictvím Europolu podle článku 30 a 32;

užší spolupráce justičních a jiných příslušných orgánů členských států podle článku 31 písm. a - d a článku 32;

harmonizace předpisů trestního práva v členských státech podle článku 31 písm. e, je-li toho zapotřebí.

Jedná se zatím o nejstriktnější vymezení postihů za obchodování s lidmi, kde je přesně určena i instituce, která se danou problematikou zabývá – Europol. V rámci srovnání s OBSE, která vydává stanoviska a doporučení pouze politicky závazná, a s OSN, která uděluje sankce, se jedná o přímé adresné vymezení. Jak jsem již zmiňovala na začátku, toto jasné vymezení souvisí se strukturou Evropské unie, které je těžko srovnatelná se strukturami druhých dvou organizací.

8.3.3 Tamperská deklarace⁶⁵

Z dalších důležitých dokumentů v rámci této problematiky zmiňuji zasedání Evropské rady v Tampere v říjnu roku 1999. Šéfové států a vlád pracovali na vytvoření prostoru svobody, bezpečnosti a justice a stanovili politickou strategii a program na dalších pět let. Hlavními cíli bylo stanovení:

1. V praxi zaručit volný pohyb osob.
2. Zajistit bezpečnost občanů.
3. Usnadnit přístup k justici.
4. Rozvíjet zásadu vzájemného uznávání rozhodnutí justičních orgánů a umožnit, aby tato rozhodnutí byla aplikovatelná na celém území Evropské unie.

Tento program se zabývá zcela konkrétními problémy, na něž je nutno reagovat rychle, účinně a koordinovaně. Právě tato myšlenka je základem čtvrtého bodu

⁶⁵ EVROPSKÁ KOMISE: *Communication COM (2004) 401 Final*, dokument dostupný na adrese: [http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/intro/docs/com_2004_401_en.pdf#search=%22COM%20\(2004\)%20401%20Final%22](http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/intro/docs/com_2004_401_en.pdf#search=%22COM%20(2004)%20401%20Final%22) (19.2.2007)

o vzájemném uznávání rozhodnutí justičních orgánů v rámci EU. Jedná se o velice komplikovaný problém, který se snaží řešit všechny tři organizace, avšak EU jednoznačně postoupila nejdál.

V Tamperské deklaraci je prezentováno mnoho návrhů, z nichž mnohé byly realizovány. Výsledky své činnosti bilancovala EU ve svém sdělení (Communication COM (2004) 401 Final) z 2. 6. 2004, kde zároveň načrtla další postup v této věci.

Nejhmataelnějším výsledkem je bezpochyby Evropský zatykač. Ten nahrazuje složitý systém vydávání osob a umožňuje jednodušším, rychlejším a efektivnějším způsobem předávat ty, kteří byli zadrženi z důvodu závažných trestných činů nebo terorismu.

Vedle Evropského zatykače je významným krokem sjednocování výše trestů udílených za různé závažné trestné činy týkající se osob, jako například obchod s lidmi. Stále významnější roli sehrávají v soudním vyšetřování a stíhání Europol a Eurojust.

8.3.4 Bruselská deklarace⁶⁶

Z důležitých dokumentů jsem si vybrala Bruselskou deklaraci, protože ji pokládám za základní dokument k této problematice. Evropská komise, expertní skupiny a mnoho dalších odborníků na ní pracovalo několik let a jsou v ní shrnuty nejen snahy, které byly podniknuty do doby jejího vzniku, ale i vize, úkoly a cíle do budoucích let.

Bruselská deklarace z roku 2002 byla výstupem Evropské konference o předcházení obchodování s lidmi a boji proti němu – „Celosvětová výzva pro 21. století“. Zaměřuje se na podporu dalšího rozvoje evropské a mezinárodní spolupráce přijímání konkrétních opatření, standardů, příkladů a mechanismů určených k prevenci a potírání obchodování s lidmi. Je nutno dodat, že deklarace není právně závazná.

Deklarace je rozdělena do čtyř částí.

První z nich tvoří „Mechanismy spolupráce a společného postupu“. Deklarace apeluje na intenzifikaci mezinárodní spolupráce v trestních věcech. Státy mají podporovat činnost mezivládních a nevládních organizací, odborníků a expertních skupin a všemi prostředky je podporovat. Spolupráce má probíhat nejen mezi členskými

⁶⁶ Informace dostupné z:
<http://www.belgium.iom.int/STOPConference/Conference%20Papers/brudeclaration.pdf> (19.2.2007)

zeměmi EU, ale i mezi zeměmi kandidátskými a členskými zeměmi Rady Evropy, které členy EU nejsou. Aby mohla fungovat spolupráce na úrovni institucí EU, EUROPOLu, EUROJUSTu a CEPOLu, musí být vhodně koordinována činnost i v rámci jednotlivých států, například mezi médii a vládami zemí. K tomuto bodu se řadí i spolupráce v pomoci obětem nezákonného obchodu, s čímž souvisí bezproblémová výměna informací a údajů. Údaje musí být zadávány do evropské databáze pohřešovaných osob, která je pod dohledem EUROPOLu a INTERPOLu.

Evropská unie poskytuje pomoc v rámci již zmiňovaných programů, jakými jsou nejen DAPHNE a STOP, ale i TACIS, PHARE a mnohé další. Nezákonný obchod by měl být zahrnut do sociální agendy EU.

Druhá část se zaměřuje na předcházení nezákonnému obchodu. Základním stavebním kamenem „anti-trafficking“ strategie by mělo být vyloučení násilí na základě nerovnosti pohlaví a patriarchální struktury společnosti, což jsou ideální předpoklady pro nezákonný obchod. EU se snaží nacházet kořeny problémů a stavět budoucí strategie na jejich pochopení. Častými oběťmi obchodu jsou ženy a děti ze sociálně slabých rodin, kde k sobě lidé necítí vzájemnou úctu a rovnost ve vzájemných vztazích. To vede často k nejružnějším formám diskriminace, což v důsledku způsobuje jednodušší manipulaci s postiženými jedinci. Podpůrné programy mají za úkol vytvořit důstojné pracovní i rodinné prostředí pro ženy, posílit roli žen ve společnosti a v ekonomickém prostředí. Pro vybudování efektivních mechanismů postihování organizovaného zločinu koordinuje EU spolupráci na poli výzkumu, tvorby analýz a sběru informací a jejich výměny. Metodologie musí zohledňovat charakter a formu zločinu, aby byla účinná, musí ji implementovat zkušení odborníci, pro které EU organizuje semináře a školení. Povědomí a informace o organizovaném zločinu musí získat všichni občané EU. Toho se má docílit informačními kampaněmi na celém území EU, ne pouze v ohrožených oblastech. Prevence je záležitostí všech občanů, nejen těch z rizikových skupin. Materiály informující o možných rizicích by měly být dále k dispozici na konzulátech a na úřadech, kde jsou vydávána víza. Pro oběti musí být vybudovány bezplatné telefonní linky „hot lines“ ve státech původu, tranzitních i cílových zemích, které mají plnit dvě funkce. Zaprvé mají sloužit jako zdroj nezávislých informací pro potencionální oběti organizovaného zločinu, zadruhé mají být první pomocí pro osoby, které už jsou ve vleku událostí. Samozřejmá je ochrana osobních údajů volajících osob. K prevenci

patří i náležitá kontrola cestovních a osobních dokumentů ze strany policie a příslušných úřadů a institucí.

Třetí část Bruselské deklarace tvoří ochrana a pomoc obětem nezákonného obchodu. Výzkum a analýzy by měly pomoci identifikaci pachatelů, jejichž profily mají být následně poskytnuty centrálním databázím. Tím by se ve velké míře usnadnil průběh stíhání pachatelů a jejich následného vyšetřování. Obětem by měly být poskytnuty všechny potřebné služby a prostředky, lékařské ošetření a samozřejmě i následná pomoc. Oběti, svědci i jejich rodiny mají být chráněni nejen v průběhu vyšetřování, ale i poté. Na všech úrovních vyšetřování musí být přítomen vždy minimálně jeden nezávislý poradce, proces musí být řádně zdokumentován na videu nebo audio nahrávce. O oběti, které se rozhodnou vypovídat na území jiného státu, než je jejich země původu, musí být náležitě postaráno. Dokument se rozsáhle zabývá otázkou reintegrace obětí do společnosti.

Část čtvrtá se zaměřuje na policejní a soudní spolupráci. Nezákonný obchod s lidmi je nepřípustný a nesmí být ulehčován žádnými legislativními nedostatky a nesrovnalostmi. Zákony musí ošetřit ochranu obětí a svědků, zákaz nezákonné činnosti, zákaz vykořisťování a prostituce, ochranu státního teritoria před organizovaným zločinem, a musí v něm být zakotven boj proti organizovanému zločinu. Do boje proti nezákonnému obchodu musí být zapojeny všechny evropské státy, a ve větším měřítku i státy, které podepsaly Konvenci a Protokol OSN, zmíněný výše. Národní legislativa musí obětem zajistit právo na kompenzaci za újmy, které utrpěly a musí při vyšetřování používat mezinárodně uznávané metody a postupy. Problémem, který ovlivňuje průběh stíhání i vyšetřování je korupce. S tou se státy potýkají nejen v souvislosti s nezákonným obchodem, ale na všech úrovních moci. Efektivní protikorupční metody by měly být podporovány ratifikací a implementací dohod a standardů schválených Radou Evropy a Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Státy jsou též vyzvány k naplňování Úmluvy OSN pro boj proti korupci (UN Convention against Corruption).⁶⁷

⁶⁷ Informace dostupné z: http://www.unodc.org/pdf/crime/convention_corruption/signing/Convention-e.pdf (19.2.2007)

8.3.5 EUROPOL⁶⁸

Evropský policejní úřad byl zřízen v roce 1992 s cílem zajistit celoevropské zpravodajství v oblasti trestné činnosti. Úřad sídlí v Haagu a k jeho zaměstnancům patří zástupci vnitrostátních orgánů pro prosazování práva (zástupci policie, celních úřadů, úřadů pro přistěhovalectví atd.). Ve Správní radě má každý členský stát EU jednoho zástupce.

Cílem Europolu je napomáhat členským státům EU v užší a účinnější spolupráci, při předcházení mezinárodnímu organizovanému zločinu a v boji s ním, zejména proti:

1. Obchodování s drogami.
2. Sítím nedovoleného přistěhovalectví.
3. Nedovolenému obchodování s vozidly.
4. **Nedovolenému obchodování s lidmi včetně boje proti dětské pornografii.**
5. Padělání peněz a dalších platebních prostředků.
6. Nedovolenému obchodování s radioaktivními a jadernými látkami.
7. Terorismu.

Europol podporuje členské státy EU v:

1. Usnadňování vzájemné výměny informací.
2. Zajišťování operativní analýzy a zabezpečení operací členských států.
3. Zajišťování odborného a technického zázemí při vyšetřování a operacích prováděných v rámci EU pod dohledem a s právní odpovědností členských států.
4. Zpracování strategických zpráv (např. hodnocení hrozby) a analýz trestné činnosti na základě informací a zpravodajství poskytnutých členskými státy či z jiných zdrojů.

8.3.6 EUROJUST⁶⁹

Evropská jednotka pro soudní spolupráci je orgánem Evropské unie, který byl zřízen v roce 2002 za účelem zvyšování efektivity těch orgánů členských států, které se zabývají závažnou přeshraniční organizovanou činností. Eurojust podporuje

⁶⁸ Informace dostupné z: http://europa.eu/agencies/pol_agencies/europol/index_cs.htm (19.2.2007)

⁶⁹ Informace dostupné z: http://europa.eu/agencies/pol_agencies/eurojust/index_cs.htm (19.2.2007)

a zdokonaluje koordinaci při vyšetřování a trestním stíhání a rovněž poskytuje podporu členským státům, aby jimi prováděná vyšetřování a trestní stíhání byla efektivnější. Kolegium Eurojustu se skládá z 25 národních členů; každý členský stát jmenuje jednoho zástupce. Národní členové jsou zkušení státní zástupci nebo soudci; některým z nich pomáhají zástupci a asistenti.

8.3.7 Azylové právo v rámci EU

S problematikou obchodu s lidmi souvisí i pokroky v oblasti azylového práva. Političtí uprchlíci a osoby, na které se vztahuje další ochrana, jako například ti, kteří prchají před občanskou válkou, mají ve všech členských státech zajištěnu minimální úroveň ochrany a jsou jim k dispozici i procedurální záruky.

Všech těchto výsledků bylo možné dosáhnout právě díky aplikaci zásady vzájemného uznávání na poli občanského a obchodního práva a vyjasnění příslušnosti soudů.

8.4 Programy financované Evropskou komisí

Evropská unie je výjimečným organizováním speciálních programů na pomoc ohroženým skupinám osob. Tyto programy mají výhodu v tom, že obsahují ve většině případů časově vymezené cíle a zabývají se konkrétní tematikou. V tom jsou podobné systému odborných organizací OSN, které se také zaměřují na vymezená témata, na rozdíl od OBSE, která se zabývá problematikou komplexně. Hlavními programy Evropské unie jsou STOP II, DAPHNE a AGIS.

8.4.1 STOP II

STOP II je programem navazujícím na program STOP, který skončil v roce 2000. Program se věnuje předcházení a boji proti nezákonnému obchodu s lidmi a sexuálnímu vykořisťování dětí, včetně dětské pornografie. Cíle programu jsou následující:

1. Rozvíjení, implementace a hodnocení evropské politiky v této oblasti.
2. Vytváření informačních sítí a kontaktů na zlepšení vědeckého a technického výzkumu.

3. Zjednodušení účasti členských i kandidátských zemí EU na programech.
4. Posilování spolupráce s nečlenskými státy EU a s důležitými příslušnými nevládními organizacemi.

Program je zacílen na soudce, prokurátory, legislativní činitele, sociální pracovníky, výzkumné pracovníky a představitele charitativních organizací. Prostřednictvím programu jsou financovány různé projekty, podmínkou je účast alespoň tří členských zemí (nebo dvou členských a jedné kandidátské země).⁷⁰

8.4.2 DAPHNE II

DAPHNE II je programem na podporu boje proti násilí páchanému na dětech, mladých lidech a ženách. Opět se jedná o program návazný na DAPHNE, který skončil v roce 2003. Cílem je nejen samotná podpora boje, ale i zprostředkovatelská funkce mezi zainteresovanými organizacemi. Program se zaměřuje na šíření informací a zkušeností spojených s tímto problémem, na vytváření informačních sítí a mobilizaci členských zemí. Program se dále věnuje ochraně dětí (do věku 18 let), mladistvých (12 – 25 let) a žen. Zahrnuje násilí v soukromém i veřejném životě – v rodinách, ve školách, výchovných zařízeních, na pracovišti, sexuální vykořisťování pro účely obchodu, pohlavní zneužívání a nezákonné obchodování s lidmi. Program je otevřený pro členské a kandidátské země.

Hlavními cíli programu jsou:

1. Poznávání a výměna informací a profesních zkušeností.
2. Tvorba přehledů, statistik a výzkumná činnost.
3. Práce v terénu informující lidi o své činnosti.
4. Výcvik a vzdělávání.
5. Podpůrné programy pro oběti, ale i pachatele trestných činů.
6. Vývoj a implementace informačních programů pro specifické cílové skupiny.
7. Vývoj aktivit, které pomáhají potenciálním obětem násilí z rizikových skupin.

Organizátoři projektu jsou odpovědní za to, že výsledky budou v elektronické podobě bezplatně a volně k dispozici. Dále musí zajistit vyrovnaný přístup ke všem třem skupinám postižených osob (děti, mladiství a ženy). Projekt DAPHNE I se setkal

⁷⁰ Informace dostupné z: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33015b.htm> (19.2.2007)

s velkým úspěchem, získal pro své potřeby velké finanční prostředky, projekt DAPHNE II (2004 – 2008) má proto také velkou šanci na úspěch.⁷¹

8.4.3 AGIS

AGIS je program zabývající se policejní a soudní spoluprací v trestních věcech. Program financuje projekty na vytváření prostoru svobody, bezpečnosti a justice, jak to bylo stanoveno na Tamperském zasedání Evropské rady a podporuje boj proti organizovanému zločinu v zemích EU. Hlavními cíli programu je:

1. Vývoj, implementace a hodnocení evropských politik ve spojení s vytvářením prostoru svobody, bezpečnosti a justice.
2. Podpora spolupráce, výměny informací a praktických zkušeností mezi příslušnými institucemi.
3. Podpora spolupráce s kandidátskými a nečlenskými státy EU.

Program je zacílen hlavně na zákonodárce a pracovníky státní správy.⁷²

8.5 Krátké hodnocení přístupu Evropské unie

V rámci Evropské unie je velký prostor pro další zintenzivňování aktivit v této oblasti. V listopadu 2006 schválil Evropský parlament zprávu slovenské poslankyně Edit Bauer, která se zabývá právě obchodováním s lidmi a bojem proti němu. Poslanci vyzvali členské státy, aby přijaly akční plán, který by měl vést ke zlepšení situace v této oblasti, protože dosavadní opatření významná omezení této trestné činnosti nepřinesla.

Zpráva označila obchodování s lidmi za „moderní formu otroctví, závažný zločin a hrubé porušování základních lidských práv, které přivádí osoby do stavu závislosti výhrůžkami, násilím a ponižováním.“⁷³ Ve zprávě je rozšířena charakteristika obchodování s lidmi o další kategorie. Obchodování je zároveň označeno za globální problém, který patří mezi nejlukrativnější formy mezinárodního zločinu. Zpráva dále navrhuje posílit spolupráci mezi členskými státy v rámci Europolu, Eurojustu a Frontexu. Podle Rady Evropy je obchodování s lidmi třetí nejvýnosnější aktivitou

⁷¹ Informace dostupné z: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33299.htm> (19.2.2007)

⁷² Informace dostupné z: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33177.htm> (19.2.2007)

⁷³ Informace dostupné z: <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/analyza/ep-lensk-zem-eu-by-mly-zintenzivnit-boj-proti-obchodovn-s-li> (19.2.2007)

organizovaného zločinu. Obětem obchodování s lidmi by mělo být „uděleno povolení ke krátkodobému pobytu zahrnujícímu nejméně 30-ti denní období, které mohou oběti využít k regeneraci a rozvážení situace, a přístup k informacím o právních a správních postupech v jazyce, kterému oběti rozumějí, spolu s bezplatnou právní pomocí“. Za oběti obchodování by měly převzít zodpovědnost především členské státy.

Vůli členských států Evropské unie aktivně se zapojit do boje proti obchodování s lidmi vyjadřuje i snaha o to, aby Evropská komise stanovila 25. březen jako Den proti obchodování s lidmi. Tento den by tak měl připomínat „zrušení obchodu s otroky v mnoha zemích po celém světě“.

9. Srovnání přístupu jednotlivých organizací k problematice nezákonného obchodování s lidmi

Nyní bych se ráda věnovala srovnání aktivit zmíněných tří organizací v oblasti nezákonného obchodování s lidmi. Charakterizovala jsem každou organizaci z hlediska jejího přístupu k dané problematice, z hlediska nástrojů, které k potírání tohoto typu zločinu využívá, a z hlediska dokumentů, které k dané problematice přijala.

Již na začátku své práce jsem se zmiňovala o tom, že každá organizace se liší nejen svojí strukturou, počtem členů a záběrem témat, ale i metodami řešení. To vychází hlavně z jiné povahy oněch organizací a z jiného pole působnosti. Počet zemí sjednocených v rámci OBSE, OSN a EU můžeme brát buď jako prosté číslo, nebo jako informaci o propojení velkého počtu kultur a ekonomicko-politických celků. Možnost druhá nám dává prostor k pochopení, proč která organizace jak jedná a s jakými se musí potýkat problémy a obtížemi.

Z hlediska záběru zemí má nejjednodušší situaci Evropská unie. Nejenže sdružuje nejmenší počet členů, ale jedná se ještě navíc o země na podobné kulturní a ekonomicko-politické úrovni. Samozřejmě, rozdíly mezi jednotlivými zeměmi jsou, ale už samotný fakt, že jsou součástí takto pevného svazku ukazuje, že mezi nimi nebudou nepřekonatelné problémy a spory. Důsledkům této homogenity se budu věnovat v dalším textu. OBSE sdružuje větší počet států a navíc jí přibývají problémové oblasti Střední Asie, Kavkazu a jihovýchodní Evropy, které jsou právě častým ohniskem aktivit v rámci organizovaného zločinu. Státy také nejsou pevně vázány žádnými

smlouvami a vše na úrovni OBSE probíhá v rovině politické závaznosti. Poněkud v jiné situaci se nachází OSN. Sdružuje sice států nejvíc a z problémových oblastí ještě přibývá mimo jiné jihovýchodní Asie a Afrika, ale může vydávat právně závazné dokumenty a uvalovat na státy sankce. To je obrovský rozdíl oproti OBSE, která sice může disponovat mnoha informacemi a novými metodami, nemůže však státy k žádné implementaci nutit a musí čekat, až se státy samy rozhodnou doporučení použít v praxi. Tento fakt je na druhé straně pozitivní v tom ohledu, že státy v rámci OBSE rády projevují iniciativu a vznikají tak dokumenty obsáhlé a podnětné. Dokumenty však OBSE neprodukuje zbytečně. A to právě díky kooperaci jednotlivých organizací a států. Z dokumentů OBSE čerpá OSN i EU a funguje to samozřejmě i naopak.

Dalším významným rozdílem je strukturální přístup organizací k problematice nezákonného obchodu. OBSE sdružuje všechny dimenze problému, všechny skupiny obětí a pachatelů najednou. Zabývá se problémem nejvíce komplexně a neodděluje od sebe jednotlivé problémy nebo skupiny osob. To pokládám za správný přístup, protože se jedná o problematiku značně propletenou, jednotlivé aspekty spolu úzce souvisí a musíme sledovat, jak se navzájem ovlivňují. OSN řeší tuto problematiku odlišně. Využívá množství specializovaných odborných organizací, kde se každá z nich specializuje na užší okruh témat. Výhoda tohoto přístupu je v tom, že odborné organizace mají větší prostor na řešení jednotlivých problémů a sdružují více úzce profilovaných odborníků. Problém tedy může být analyzován více do hloubky. Velice pak záleží na tom, jak spolu jednotlivé odborné organizace spolupracují a v jakém jsou kontaktu. Může totiž dojít k tomu, že každá se zabývá svými tématy a unikají jim významné souvislosti. Evropská unie pokročila v koordinaci svých aktivit nejdál. Jednoznačně vymezila, kdo má jaké kompetence, její orgány mají jasně určeno, za jakých podmínek, kde a jak zasáhnout a jednat. EU má problém velice jasně vymezen, ale podle mého názoru jí v jistém ohledu chybí vlastní invence. Spoléhá se na spolupráci s dalšími organizacemi a odkazuje na dokumenty vypracované hlavně OSN. To samozřejmě není špatný postup, zmiňuji to proto, abych ukázala, že přehledná struktura do značné míry vychází právě z toho, že EU často přebírá již vyzkoušené modely a definice a příliš ve svém počínání neexperimentuje.

V čem je, podle mého názoru, EU výjimečná, je koordinace přeshraniční spolupráce justičních orgánů, s čímž se OBSE i OSN poměrně potýkají. To opět vyplývá ze samotné struktury Evropské unie, kde jsou státy na sebe pevně vázány a fungují

na podobném právním principu. Jejich vzájemná spolupráce není tak náročná, protože systémy jsou sobě blízké. To ale nic nemění na tom, že se tímto krokem minimalizují komplikace v tom ohledu, kam má být kdo vydán a kdo bude případ posuzovat. Právě kvůli těmto nesrovnalostem a nejistotám dochází v rámci ostatních organizací ke zmatkům a průtahům, které celý proces stíhání a vyšetřování pachatelů komplikují.

Nezákonný obchod s lidmi se stává tématem stále většího počtu mezinárodních fór a seminářů. V rámci těchto fór a platform se setkávají zástupci OSN, OBSE a EU se zástupci Paktu stability pro jihovýchodní Evropu, G8, Rady Evropy. Například EU uznává za klíčový dokument této problematiky Konvenci a Protokol OSN (UN Convention against Transnational Organised Crime, Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children) – viz kapitoly 7.2.3 a 7.2.4. Konvence OSN zahrnuje množství pro EU důležitých faktů k problematice organizovaného zločinu, jako například praní špinavých peněz, legislativní postupy a soudní pravomoci, kterými se EU řídí. Protokol OSN zase pokrývá trestnou činnost, ochranu a pomoc obětem a prevenci.

Tyto nástroje OSN vytvářejí základ mezinárodní spolupráce, která se odráží i v přístupu EU k dalším nečlenským zemím. Pro EU je nezbytné pozorovat dění na východě Evropy, v Bělorusku, Moldávii, na Ukrajině a v Rusku. Právě tam jsou časté kořeny nezákonného obchodu s lidmi a tam je pro EU nutná spolupráce s OBSE, která tuto oblast výborně pokrývá. Další významná spolupráce na transatlantické úrovni se vyvinula mezi EU a Spojenými státy americkými v oblasti nezákonného obchodu se ženami. V Polsku, Maďarsku, Bulharsku a na Ukrajině proběhlo mnoho informačních kampaní podporovaných Mezinárodní organizací pro migraci (IOM). Významný posun je i v širším mezinárodním kontextu spolupráce na poli vykořisťování dětí a dětské pornografie. Rada Evropy ve spolupráci se Spojenými státy, Kanadou a Ruskem vytvořila dokument „Úmluva o počítačové kriminalitě“ (Convention on Cybercrime)⁷⁴. Japonsko vyvinulo moderní koncept boje proti dětské pornografii na internetu, který byl dále rozšířen do dalších zemí. Na této ukázce spolupráce chci demonstrovat, že do boje proti organizovanému zločinu musí být zapojeno maximální množství vzájemně spolupracujících států, jinak tento boj postrádá význam. Je totiž nasnadě, že kdyby spolupráce neexistovala, utíkali by pachatelé ze země do země a skrývali by se před následky své trestné činnosti.

⁷⁴ Informace dostupné z: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/185.htm> (19.2.2007)

Ze svého srovnání tedy můžu vyvodit závěr, že každá organizace má v této problematice v určitém ohledu specifiku a svůj primát. OBSE sleduje problém nejkompexněji a v teoretické rovině produkuje dokumenty, které obsahují shrnutou celou problematiku do nejmenších citlivě zjišťovaných detailů. Je vidět, že své členské státy má výborně prozkoumané po všech stránkách a zná mentalitu místních lidí a jejich vzory chování. To přispívá k profesionálnímu přístupu k problematice a k tvorbě velice důkladně provedených analýz a průzkumů. Jejím problémem je pouhá politická závaznost dokumentů a nemožnost aplikovat sankce, což komplikuje implementaci jejich doporučení. Ty tak zůstávají v rovině dobrovolně přijímaných rad a návrhů. Na druhé straně, výhodou „pouze“ politické závaznosti dokumentů OBSE je to, že mohou jít ve svých doporučeních dál než právně závazné dokumenty OSN nebo EU, jejichž přijetí s dalekosáhlými závazky by některé státy odradilo. Žádná z organizací si zatím nezvolila tak široký záběr jako OBSE, aby se v rámci jednoho fóra (v případě 11. Ekonomického fóra OBSE) věnovala třem tak obsáhlým a klíčovým problémům, jako je nezákonný obchod s lidmi, drogami a zbraněmi, najednou. To dává OBSE jedinečný prostor ke sledování vzájemných souvislostí a paralel. Například na základě odhalení jednoho organizovaného řetězce mohou vyplynout naprosto nečekané souvislosti, které by třeba jiným organizacím s užším zaměřením unikly.

OSN má primát v detailnosti a odborné zaměřenosti na jednotlivá témata. Její odborné organizace se tématům věnují velice pečlivě a jejich analýzy vytvářejí odrazové můstky pro další organizace. Z jejich Protokolů a Konvencí vychází většina definic a OSN tím určuje světový rozměr boje proti organizovanému zločinu. To souvisí samozřejmě i s počtem států, na které se OSN zaměřuje. Může tak zachytit více souvislostí, nejen co se týče spektra nezákonných aktivit, ale i počtu zemí. OSN vytváří světový rámec, v němž se pohybují ostatní organizace. Jako nevýhodu bych zmínila právě to, co může z jiného hlediska být výhodou, a to je ona rozdrobenost zájmů OSN. Odborné organizace se zabývají každá svou vlastní problematikou, a tak jim mohou uniknout některé podstatné souvislosti. Je tedy těžké určit, který přístup je lepší. Jak jsem ukázala, každý má svá výrazná pozitiva i negativa. Výhodou OSN je bezpochyby právní závaznost jejich dokumentů a možnost uvalovat na státy sankce. To jí dodává velkou váhu v celosvětovém dění a státy jsou nuceny se jejími doporučeními řídit a dodržovat je. To je ve srovnání s OBSE velká výhoda, která dodává OSN větší váhu v řešení této problematiky.

Evropské unii bych přisoudila primát v tom, že se k problematice staví velice striktně, jasně a vede své státy k naprosté disciplině a koordinovanosti. Členské státy, pokud chtějí získat finanční prostředky pro své aktivity, se musí v mnoha ohledech přizpůsobovat obecným zájmům EU. Je to pro ně výrazná motivace. To souvisí, jak jsem již zmínila výše, s úzkými vazbami mezi členskými státy. EU přijímá řadu dokumentů od jiných organizací a implementuje je podle svých potřeb. Tím má sice úkol poněkud zjednodušený, ale musíme objektivně přiznat, že v následné implementaci si vede velice dobře. Dobře se potýká s přeshraniční spoluprací států a vede své členské státy k disciplině. Otázkou je, zda by její přístup byl možný i v rámci většího společenství států nebo jde o systém udržitelný pouze v menším počtu, jak se domnívám já. Programy Evropské unie ale naopak vyprovokovaly řadu činností OSN, takže je vidět, že spolupráci lze opravdu prosadit na všech úrovních a ve všech směrech.

Na základě své analýzy jsem došla k názoru, že všechny tři organizace mají v určité rovině svůj primát, a nelze určit, která problematiku pojala nejlépe a která si vede nejhůř. Všechny tři se vzájemně ve velké míře ovlivňují. Zatímco však OBSE a OSN by v rámci této problematiky mohly fungovat samy o sobě, EU do značné míry pomoc a vedení OSN potřebuje a vychází z jejích závěrů.

Závěr

Hlavním tématem mé práce je Ekonomické fórum OBSE, a zvláště rozpracování tématu jednoho z nich, i když značnou část textu věnuji srovnání řešení problematiky nezákonného obchodování s lidmi v OSN a EU. Srovnání jsem prováděla na základě nejdůležitějších dokumentů, které byly k dané problematice přijaty. Pokoušela jsem se zhodnotit úhel pohledu jednotlivých organizací, šíři a hloubku jejich zájmu a potažmo i úspěšnost jejich aktivit. Ačkoliv se jedná o jednu konkrétní problematiku pro všechny stejnou, rozdílů jsem našla více a shrnula jsem je v 9. kapitole své diplomové práce.

Ekonomické fórum OBSE sice funguje na úrovni doporučení a nemůže aplikovat účinné sankce, plní však úlohu jinou, také důležitou. Funguje jako iniciátor nových myšlenek, zabývá se problematikou často jako první z organizací, a tím vytváří prostor pro jednání ostatních. Problematiku Ekonomických fór mají příslušní odborníci detailně propracovanou do nejmenších podrobností a v teoretické rovině shrnují nejdůležitější informace.

Důležitou roli hraje Ekonomické fórum i v setkávání zástupců mnoha evropských a mimoevropských států, kteří by jinak ke společnému jednacímu stolu jen těžko zasedli. K tomuto faktu právě přispívá i to, že OBSE nemůže aplikovat sankce. Proto se státy k jednotlivým úkolům ochotněji zavazují. Zda potom přijaté závazky plní, je otázka další. Část států se doporučeními přijatými v rámci Ekonomického fóra neřídí, některé je však důsledně aplikují. Ty státy, které se doporučeními neřídí, jsou alespoň nuceny se nad tématem zamyslet a vidí, že jsou pod určitým mezinárodním tlakem. Ty státy, které se doporučeními řídí, se k tomu rozhodují samostatně, případně pod určitým morálním nátlakem. To je pro samotnou zemi velkým přínosem, protože takto zavedený systém ve většině případů přináší trvalejší pozitivní změny než systém vnucený a nechtěný.

Za přínos své práce bych označila fakt, že téma Ekonomického fóra dosud nebylo zpracováno komplexně a mám tudíž tu možnost ho shrnout a nabídnout stručný přehled dalším zájemcům o tuto problematiku. V průběhu psaní jsem využívala dokumentů umístěných v archivu OBSE v Pražské kanceláři Sekretariátu OBSE. Při této činnosti jsem si ve velké míře osvojila i systém dokumentace v rámci OBSE. Vyhledávala jsem dokumenty spojené s danou problematikou a srovnávala jsem je s dokumenty podobného obsahu vydanými v rámci OSN a EU.

Ve své práci jsem se snažila nejen shrnout základní údaje o Ekonomickém fóru OBSE, ale na základě praktické aplikace (case study) objasnit postavení OBSE v rámci aktivit dalších mezinárodních organizací. Myslím, že srovnání s OSN a EU v 9. kapitole ukazuje, že ačkoliv zmíněné organizace řeší stejný problém, konkrétně nezákonné obchodování s lidmi, jejich přístupy k řešení se v mnoha aspektech liší. Zaměřila jsem se sice na problém konkrétní, ale domnívám se, že závěry mého zkoumání by bylo možné vykládat i v obecné rovině. A to proto, že dané organizace, i když se nepochybně stále vyvíjejí, používají prostředky principiálně stále stejné, které vycházejí z jejich obecného charakteru a cílů.

Seznam použité literatury

ORT, A.: *Evropa 20. století*, 1. vydání, Praha: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o, 2004. ISBN 80-86473-87-2

OSCE: *OSCE Handbook 2002*, 3. vydání, Vienna: OSCE Secretariat, 2002, ISBN 3-902107-00-6

PEČENKA, M., LUŇÁK, P. a kol.: *Encyklopedie moderní historie*, 3. vydání, Praha: Libri, 1995, ISBN 80-85983-95-8

SWITALSKI P., JALOWIECKI B., SZYMANSKI A.: *From CSCE to OSCE - Statements and Speeches of Dr. Wilhelm Höynck (Secretary General of the OSCE 1993 – 1996)*, Vienna: Secretariat of the OSCE, 1996

Dokumenty

a) Oficiální dokumenty OBSE

Charter of Paris for a New Europe, Paris, 1990, dostupné z: http://www.amo.cz/soubory/knihovna_dokumentu/Charter_of_Paris_EN.pdf
(20.10.2006)

Conference on Security and Co-operation in Europe: *Final Act*, Helsinki, 1975, dostupné z: http://www.amo.cz/soubory/knihovna_dokumentu/helsinki_final_act.pdf
(20.10.2006)

ODIHR: *Annual Report 2001*, Warsaw: ODIHR, 2001

ODIHR: *Annual Report 2002*, Warsaw: ODIHR, 2002

OSCE: *OCEEA Activity Report – June 2004 – May 2005*, Vienna: Office of the Co-ordinator of OSCE Economic and Environmental Activities, 2005

OSCE: *OCEEA Activity Report – June 2005 – May 2006*, Vienna: Office of the Co-ordinator of OSCE Economic and Environmental Activities, 2006

OSCE: *Annual report 2004 on OSCE Activities 2004*, Vienna, 2004

OSCE: *Annual report 2005 on OSCE Activities 2005*, Vienna, 2005

OSCE: *11th Economic Forum: „Trafficking in Human Beings, Drugs, Small Arms and Light Weapons: National and International Economic Impact“: Introductory Note, Annotated Agenda, Draft Agenda, proposed Template for Country Report*, CIO Netherlands, 2003, CIO.GAL/28/2003/

OSCE: *11th Economic Forum: Fact Sheet, Trafficking in Human Beings for the Purpose of Sexual Exploitation (E,F)*, Council of Europe, 2003, EF.DEL/10/2003/

OSCE: *11th Economic Forum: Action Undertaken by the Council of Europe in the Field of Trafficking in Human Beings (E,F)*, Council of Europe, 2003, EF.DEL/12/2003/

OSCE: *11th Economic Forum: International Labour Office: Trafficking in Human Beings (New Approaches to Combating the Problem)*, 2003, EF.DEL/33/2003/

OSCE: *13th Economic Forum: Side Event, Anti-Trafficking Programme: Background Information: Implementation Status and Future Plans of the OCEEA Anti-Trafficking Programme on Public-Private Co-operation in the Prevention of Trafficking in Human Beings (ATP)*, 2005, OCEEA, EF.GAL/13/2005/

b) Dokumenty jiných mezinárodních organizací

ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ: *Charta Organizace Spojených národů*, OSN: 1945,
dostupné z:

http://www.amo.cz/soubory/knihovna_dokumentu/charta_osn_a_statut_msd.doc

(20.10.2006)

Internetové zdroje a CD ROM

OSCE: *CSCE/OSCE – Documents 1973 – 2002*, Prague Office of the OSCE Secretariat

<http://conventions.coe.int>

<http://cs.wikisource.org/wiki/>

http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page

http://europa.eu/abc/index_cs.htm (19.2.2007)

http://europa.eu/agencies/pol_agencies/eurojust/index_cs.htm

<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33015b.htm>

http://www.amo.cz/soubory/knihovna_dokumentu/helsinki_final_act.pdf

<http://www.core-hamburg.de/>

<http://www.economic-forum-deutschland.de>

<http://www.frankofonie.cz>

<http://www.ilo.org/>

<http://www.legislationline.org/>

<http://www.ohchr.org/english/law/protocoltraffic.htm>

<http://www.osce.org>

<http://www.osce.org/eea/>

<http://www.osce.org/odihr/>

<http://www.seeforum.org/>

http://www.swisseeconomic.ch/Index.cfm?FK_ID=70

<http://www.uncjin.org/Documents/Conventions>

<http://www.unece.org/env/pp/acig.htm> (19.2.2007)

<http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/k2crc.htm>

<http://www.unicef.org/>

<http://www.unifem.org/>

<http://www.unodc.org/>

<http://www.un.org/>

<http://www.who.int/home-page/>

Přílohy

- PŘÍLOHA 1 – Seznam použitých zkratk
- PŘÍLOHA 2 – Struktura organizace a instituce⁷⁵
- PŘÍLOHA 3 – „Chairman´s Summary“ z 1. Ekonomického fóra roku 1993⁷⁶
- PŘÍLOHA 4 – „Chairman´s Summary“ z 11. Ekonomického fóra roku 2003⁷⁷

⁷⁵ OSCE: *OSCE Handbook 2002*, 3. vydání, Vienna: OSCE Secretariat, 2002, ISBN 3-902107-00-6, str. 38-39

⁷⁶ Dokument dostupný na adrese: http://www.osce.org/documents/sg/1993/03/302_en.pdf (19.2.2007)

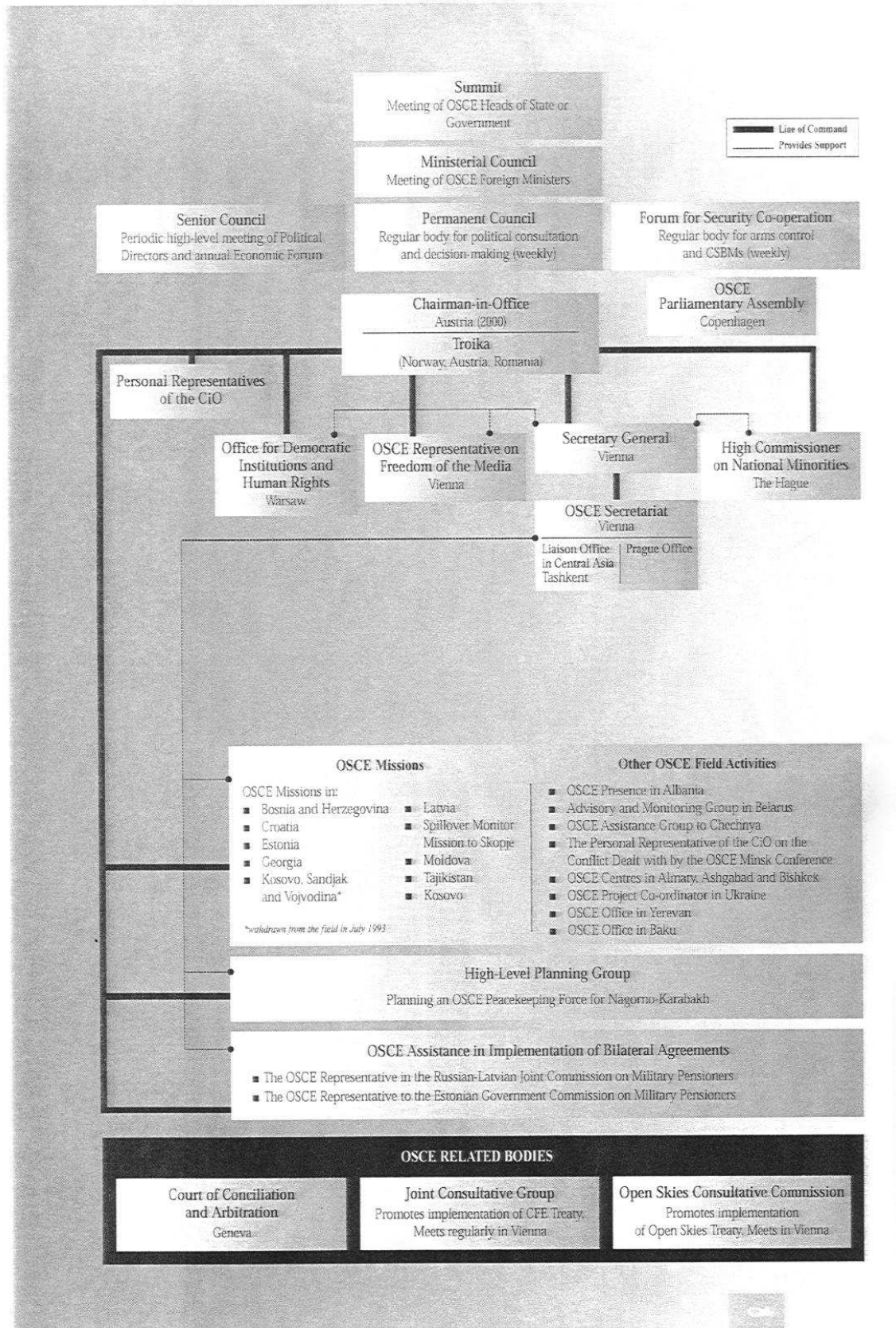
⁷⁷ Dokument dostupný na adrese: http://www.osce.org/documents/sg/2003/05/91_en.pdf (19.2.2007)

PŘÍLOHA 1 – Seznam použitých zkratk

CICP	Centre for International Crime Prevention Centrum pro mezinárodní prevenci zločinu
CSCE	Conference on Security and Co-operation in Europe (viz KBSE) Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě
CiO	Chairman in Office Úřadující předseda OBSE
CSO	Comittee of Senior Officials (Původní orgán Výbor vysokých zmocněnců byl přejmenován na Budapešťském summitu v roce 1994 na Radu zmocněnců – Senior Council)
EBRD	European Bank for Reconstruction and Development Evropská banka pro obnovu a rozvoj
EEA	Koordinátor ekonomických a environmentálních aktivit OBSE OSCE Co-ordinator on Economic and Environmental Activities
EF	Economic Forum Ekonomické fórum
EU	European Union Evropská unie
HCNM	High Commissioner on National Minorities Vysoký komisař pro národnostní menšiny
ILO	International Labour Organisation Mezinárodní organizace práce
IOM	International Organisation for Migration Mezinárodní organizace pro migraci

KBSE	Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (Původní název, který platil od roku 1975 a byl změněn na Budapešťském summitu v roce 1994 na OBSE)
NATO	North Atlantic Treaty Organisation Organizace severoatlantické smlouvy
NGO	Non-governmental Organisation nevládní organizace
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
ODIHR	Office for Democratic Institutions and Human Rights Úřad pro demokratické instituce a lidská práva
OECD	Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj Organisation for Economic Co-operation and Development
OSN	Organizace spojených národů (UN)
PA	Parliamentary Assembly Parlamentní shromáždění
RFM	Representative on Freedom of the Media Představitel pro svobodu médií
UN	United Nations (OSN)
UNHCHR	United Nations High Commissioner for Human Rights Vysoký komisař OSN pro lidská práva
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees Vysoký komisař OSN pro uprchlíky

PŘÍLOHA 2 – Struktura organizace a instituce

Chairman's Summary

According to its mandate, the Economic Forum should give political stimulus to the dialogue on the economic transition and suggest practical efforts for the development of free market systems and economic co-operation and encourage activities within relevant international organizations.

The First Meeting of the Economic Forum conducted a free and stimulating dialogue on key issues of the transition process to democratic market economies. Pursuant to the Helsinki Document 1992 representatives of international organizations were invited to participate. Representatives from OECD, EIB, EBRD and ECE as well as from UNEP, the Council of Europe, IBRD, IMF, ICC and ILO participated in the meeting and made oral and written contributions. This participation is especially important in order to deepen co-operation with these organizations, to ensure the broadest possible exchange of information and experience, and in order to avoid duplication.

Representatives of national NGOs and the business community were included in national delegations and participated actively in the discussions. The CSCE offers a unique forum for such a dialogue as it permits a discussion of the transition process on the basis of the links between human rights, individual freedom and democratic values.

The discussion was based on the principles of the Charter of Paris of a common conviction that freedom and political pluralism are necessary elements for sustainable economic growth, prosperity and efficient use of economic resources and that preservation of the environment is a shared interest and responsibility of all nations.

Against this background we have exchanged experiences of progress made and problems encountered so far and the progress in economic reform achieved by the countries in transition were welcomed. We have been reminded that economic reforms presuppose and must be the result of the mobilization of all internal possibilities and resources in a country but also that external assistance can and must play an important supportive role in a successful implementation of these reforms. The participants in the Economic Forum confirmed their support of the strong efforts towards market reforms in Russia aimed at the creation of relevant conditions for its integration into the system of modern economic co-operation and partnership.

The transition process is complex, lengthy and contains difficult policy choices. It was stressed that the Bonn principles and commitments are still valid and crucial for continued progress. In particular, they stressed the responsibility of each participating State to apply these principles fully both internally and externally.

The participating States and the relevant international organizations were to increase their efforts to remove obstacles and support measures for the creation of a favourable business climate and stimulate production, trade and investments in the transition countries.

1-EF(20-CSO)/Journal No. 3

Annex

It was suggested that the CSCE Secretariat, on the basis of information provided by the international organizations invited to the Economic Forum, should circulate details of ongoing programmes which could be relevant to the process of economic transformation and, on a quarterly basis, issue a calendar of activities carried out by such organizations and by individual participating States.

During the discussions of the First Meeting of the Economic Forum the following points were highlighted:

Key elements of a favourable business climate

- The interdependence of economic and political factors in the process of social change was stressed and it was pointed out that economic policies with a view to enhancing economic liberty, growth and prosperity constitute a prerequisite for a politically stable and secure Europe;
- the Economic Forum should actively support and contribute to a sustained dialogue on matters pertaining to the successful implementation of economic transition towards free-market economies, in particular emphasizing the involvement of the countries in transition, relevant international organizations and the private sector;
- the development of national policies establishing clearly defined macro-economic and structural priorities, including appropriate legislation, with a view to sustainability and transparency, is of fundamental importance for the successful pursuance of the process of economic and political transition. In this context, participants underlined the vital importance of a new social and political culture based on popular involvement and motivation and an entrepreneurial spirit as well as understanding of the priorities and means of the transition process;
- the development of the private sector is a key element in the process of transition, calling for particular attention to the role of privatization and the creation of small and medium-sized enterprises. In this context, the need for structural reforms, including of the financial sector, and for protection of all types of property was emphasized;
- the discussion manifested broad interest in establishing more regular contacts between representatives of business and entrepreneur circles of the CSCE area;
- the catalytic role of foreign direct investments as a vehicle for economic development and transfer of

know-how was underlined and participants pointed to the complementary roles of the three parties involved, host and home countries and enterprises;

- the fundamental importance of trade for the transition process and the need to facilitate trade in the CSCE region.

1-EF(20-CSO)/Journal No. 3

Annex

The human factors in the economic transition process

- Special attention should be paid to the overall social impact of measures of transition, particularly sharing of its costs and benefits, as well as to labour market effects;

- participants emphasized the importance of programmes for vocational, technical and professional training and retraining at different levels and for all segments of society, including training of trainers and training of disadvantaged groups, with a view to furthering the development of human resources and the capacity to meet the requirements of the transition process both in the private and public sectors;

- all actors in the transition process - governments, enterprises, employers, trade unions and international organizations - have an essential role to play in this regard.

Integrating economic and environmental factors

- Economic and environmental policies cannot be made and implemented in isolation as sustainable

economic growth is not possible without environmental considerations being brought into economic policy making. Such environmental consideration should be implemented by both economic and regulatory instruments;

- the ecological crisis was in many countries in transition seen to be as grave as the economic crisis.

Problems are considered to be particularly serious in the areas of nuclear energy, air and water pollution and hazardous waste. The need for financial and technical assistance as well as foreign investment and joint ventures was underlined. It was acknowledged that anticipatory measures are preferable to reactive response;

- the process of structural change in the economies of transition offers a unique opportunity to improve the environmental situation. This opportunity should be fully used and supplemented inter alia by an

appropriate tax system and implementation of the polluter pays principle. Participating States looked forward to the successful outcome of the Financing Conference in Gdansk and the post-Dobris Ministerial Conference in Lucerne.

* * *

It was agreed that the results of the first Economic Forum should be conveyed to the CSCE Parliamentary Assembly, noting the prominent role of parliamentarians in the context of creating favourable conditions for economic transition.

PŘÍLOHA 4 – „Chairman’s Summary“ z 11. Ekonomického fóra roku 2003

H.E. Daan Everts | Personal Representative of the Chairman-in-Office
11th OSCE Economic Forum on “Trafficking in Human Beings, Drugs, Small Arms and Light Weapons: National and International Economic Impact”.
Prague, 20th till 23rd May 2003

Summarising Remarks

Ladies and Gentlemen,

First of all, let me state as a very general remark that we have had an Economic Forum that gave all of us a lot of interesting and pertinent information, insights and plenty of opportunities for exchange of views, both in- and outside our scheduled meetings. It may not have been as interactive as some of us would like it to be, but that comes with the size and format of such a conference. Nevertheless, as an informational, ‘educational’, awareness raising event, this Economic Forum has served a very useful purpose, both here in Prague and in our various capitals. However, if we want this or any Economic Forum to be truly successful, then it has to be more than simply educational and should lead to practical followup in terms of concrete steps and measures. This desired follow-up will require very diligent and hard work, starting tomorrow. If one thing is clear from our discussions, it is that a lot of work lies ahead of us, with regard to the elaboration of the New Strategy Document on economic and environmental challenges as well as the preparation of a practical, organisational response to the pervasive, OSCE-wide problem of Trafficking. The reports of the rapporteurs of the working groups provide good guidelines for focused efforts in Vienna, by the various Groups of Friends, by the Secretariat, especially the Office of the Coordinator for Economic and Environmental Activities and by the Chairman-in- Office. What should we expect?

First, let me begin by mentioning some of the interesting results in the area of Trafficking. In the past few days we have looked at the issues of Trafficking in Human Beings, Drugs, Small Arms and Light Weapons, from various perspectives. The progress with regard to government

EF.GAL/12/03

23 May 2003

ENGLISH only

policies was addressed and it was pointed out that although much has already been done, much more remains to be done. Take for instance the necessity of signing and ratifying the UN Convention against organised crime and its various Protocols. Many countries have done so, but other are still struggling with the technical and judicial issues. We should step up efforts to have this minimum condition met. Also, in terms of more detailed anti-trafficking legislation and policies, country specific gaps and needs should be identified and addressed. Here, international cooperation – region-wide and sub-regional – should be encouraged. As the discussions have shown, considerable and very varied experience has been gained over the past years, experience that can be shared in many different ways. As we are facing a common problem, it is only logical that we should share solutions. In this connection it would be good to make knowledge of useful experiences, of successful approaches and activities, better more accessible. The idea of a handbook of best practises has been mentioned in this regard. It will not surprise you that I would like to draw your attention again to the proposal of the CiO for a Special

Representative on trafficking, who, in his advocacy role, should strengthen the political commitment and oversee the implementation of the Action Plan and other concrete OSCE measures. This would not be an operational role, and definitely not overlapping with the good work and activities already undertaken by the OSCE institutions, like the ODIHR, or the field offices. His role could, however, be usefully combined with that of roving missions that would identify country-specific issues and problems and potential remedies, OSCE-wide. The proposal will be further elaborated and explored in capitals and in Vienna in the forthcoming weeks.

We have also looked at the business community, their role, their responsibility, and learned of some very constructive initiatives that contribute to combating trafficking. Again, this calls for exchange of best practices and increased dialogue between governments and the private sector. Governments cannot successfully wage the fight against trafficking by themselves. International conventions, national legislation, efforts for training and awareness raising, do not suffice if not the private sector is also actively involved. The business community is an important ally, particularly in the transportation sector, in banking, in the chemical industry, in the world of travel- en employment-agencies, etc. etc, where the day to day impact of trafficking is experienced. They see what is happening right in front of them.

They know where the pain of victims of trafficking can be found and they too have a vested interest to keep organised crime and trafficking activities outside their legal businesses. An encouraging example of where progress has been made, but still needs to be further stimulated, is the work on the role of arms brokers. We must continue that work and use it as an example for other sectors.

The issue of involving all relevant actors, brings me to another important point: the role of NGO's. And I am not only referring here to the major international NGO's, but also to those working at grass-root level, which try to discuss with national governments the possibilities for small arms destruction programs, or which assist the reintegration processes of victims of trafficking in human beings – to mention only a few examples. The OSCE is traditionally a forum where NGO's are welcome and are considered natural partners. They too are faced with the dilemma that, whatever wonderful contribution they provide to combating trafficking, their efforts never seem enough. I could see the OSCE function as a helpful catalyst or honest broker to assist NGO's, west and east of Vienna, to work together, share experiences, create twinning relations, help establish and broaden a network of antitrafficking NGO's. As I have stressed before and will continue to do, we are in dear need of concrete results and concrete action. This could be a very pragmatic way to achieve tangible results.

I just mentioned a few ideas that came to mind in the period of preparation for this Forum, as well as from the discussions of the last days. Many more have come up, which among other things, should contribute to the finalisation of the new OSCE Action Plan to Combat Trafficking in Human Beings, to the further work of the Forum for Security Cooperation on the OSCE Small Arms Document and of course to the program of work within the OSCE Economic and Environmental Dimension.

On the more general task of the OSCE in this dimension, I would like to recall that this year will be particularly significant. In about six months, we shall have to submit to the upcoming Maastricht Ministerial Conference a New Strategy Document for the Economic and Environmental Dimension, indicating the economic and environmental challenges that affect security and stability in the OSCE region. The key issue is here to strike a balance between the wider economic and environmental challenges facing the OSCE region and the more specific areas where the OSCE can make a difference. Valuable input has been received for this document, which will help the drafting in the

coming weeks and months. This includes the suggestion to make use of a high-level panel of experts. The co-operation of international organisations, like UN-ECE, traditionally a key partner of the OSCE in this dimension, has once again been sought and met with a most collegial, positive response. I like to pay tribute to the admirable efforts of the Belarussian Chairman of the Group of Friends, and express appreciation for the various contributions from participating States and international organisations, and of course commend the work of the Economic Sub-Committee. As we heard from one of the keynote speakers, Maastricht has become a famous name in terms of international economic relations, as the Maastricht Treaty was adopted here, which led to irreversible progress in European economic co-operation. So it should provide a promising setting for the new OSCE document. Once adopted, it should be the base of an improved annual review of the implementation of second dimension commitments, as called for by the Porto ministerial and again suggested by one of the delegations.

Ladies and gentlemen,

Let me take the opportunity now, as Chairperson of this Forum to thank all those who have worked extremely hard to make the XIth OSCE Economic Forum a success. I call it a success with the caveat that the final verdict depends on the quality and timeliness of the follow-up. Of course first of all I would like to show my appreciation to the Czech hosts of this meeting, Deputy Prime Minister Mares, Minister Svoboda and all the members of their staff.

Let me also thank Mr. Swiecicki and this staff of the OSCE Secretariat in Vienna, as well as Mrs. Hunatova and her staff of the OSCE office in Prague and the Conference Services. And of course the untiring interpreters who have made long days and hours for this Forum. Finally, I would like to thank all of the participants, who contributed to the results of the last few days. Results, I said it before and will say it again, that will have to be transformed into action, in the OSCE participating States and inside the OSCE organisation. Ladies and gentlemen, I now formally close the XI OSCE Economic Forum.